

Geliş Tarihi:

18.05.2022

Kabul Tarihi:

13.09.2022

Yayımlanma Tarihi:

30.09.2022

Kaynakça Gösterimi: Ak Çelik, H. (2022). Miras hukukunda denkleştirme davası. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Hukuk Sayısı*, 21(44), 724-755. doi: 10.46928/iticusbe.1118185

MİRAS HUKUKUNDA DENKLEŞTİRME DAVASI

Araştırma

Hasret Ak Çelik

Sorumlu Yazar (Correspondence)

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

hasretakcelik@gmail.com

Hasret Ak Çelik, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Ana Bilim Dalı Özel Hukuk Programında doktora yapmakta olup aynı zamanda Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde araştırma görevlisidir.

MİRAS HUKUKUNDA DENKLEŞTİRME DAVASI

Hasret Ak Çelik
hasretakcelik@gmail.com

Özet

Mirasta denkleştirme, mirasbırakanın sağlığında yasal mirasçısına miras payına mahsuben yaptığı karşılıksız kazandırmaların mevcutsa aynen, değilse değerinin miras ortaklığına geri verilmesi ya da miras payına mahsup edilmesidir. Mirasbırakandan denkleştirmeye tâbi kazandırma almış olan bir yasal mirasçı, diğer yasal mirasçılara karşı bu kazandırmayı iade ile yükümlüdür. Böylece, mirasbırakandan sağlar arası karşılıksız kazandırma almış olan mirasçı ile kazandırma almamış olan mirasçılar arasında eşitliği ve hakkaniyeti tesis etmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada, uygulamada sıklıkla karşılaşılan, miras hukukunun en karmaşık ve hayli kapsamlı konularından biri olan mirasta denkleştirme kurumu dava boyutu ve tarafları açısından ele alınacaktır.

Amaç: Bu çalışmanın amacı mirasta denkleştirmeyi kimlerin talep edebileceğini, bu talebin kimlere karşı ileri sürülebileceğini ve bu sebeple açılacak davanın özelliklerini incelemektir.

Metodoloji: Araştırma yazılı ve veri tabanlı kaynakların taranması ile hazırlanmıştır.

Bulgular: Miras hukukunda kural olarak sağlararası işlemler bu alanın incelemesi dışındadır. Denkleştirme kurumu ise bu kuralın istisnalarından biri olarak dikkat çekmektedir. Mirasta denkleştirme yasal mirasçılığı korumayı amaçlayan, onlar arasında eşitliğin tesisine hizmet eden, hatta yasal mirasçılığı tamamlayıcı nitelikte bir kurumdur. Anılan yönleri sebebiyle denkleştirme talebiyle açılacak davanın özellikleri de hususi olarak ele alınmalıdır.

Özgünlük: Çalışmanın özgün tarafı, Miras Hukukunda denkleştirme talebiyle açılacak davanın tarafları, ispat yükü, davada denkleştirmeye tabi kazandırmanın değerinin tespiti ve iadesi, zamanaşımı ile görev ve yetki bakımından uygulamaya ve öğretilerdeki farklı görüşlere yer verilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Mirasbırakan, Denkleştirme, Sađlar Arası Tasarruf, Miras Payı

JEL Sınıflandırması: K36

EQUALIZATION CASE IN THE TURKISH INHERITANCE LAW

Abstract

Inheritance equalization is the return of the value to the inheritance partnership or deduction of the inheritance share, if there are any gratuitous gains made by the inheritor to his legal heir while he is alive.

A legal heir, who has received a gain subject to equalization from the inheritor, is obliged to return this gain to other legal heirs. Thus, it is aimed to establish equality and fairness between the heirs who have received gratuitous gain from the inheritor and the heirs who have not received any gain. In this study, the institution of equalization in inheritance, which is one of the most complex and comprehensive issues of inheritance law, which is frequently encountered in practice, will be discussed in terms of case size and concerned parties.

Purpose: The purpose of this study is to examine who can claim equalization in inheritance, against whom this demand can be brought forward, and to examine the characteristics of the lawsuit to be filed for this reason.

Method: The research was prepared by scanning written and data-based sources.

Findings: As a rule in inheritance law, interpersonal transactions are out of the scope of this field. The equalization institution draws attention as one of the exceptions to this rule. Equalization in inheritance is an institution that aims to protect legal inheritance, serves to establish equality among them, and even complements legal inheritance. Due to the aforementioned aspects, the characteristics of the lawsuit to be filed with the demand for equalization should also be specifically addressed.

Originality: The original side of the study is the parties to the lawsuit to be filed with the demand for equalization in the Law of Inheritance, the burden of proof, the determination and return of the value of the gain subject to equalization in the case, the statute of limitations, and different views in practice and doctrine in terms of duty and authority.

Keywords: Legator, Equalization, Transaction Which Made Between Right People, Inheritance Part

JEL Classification: K36

GİRİŞ

Türk Medeni Kanunu'nun Mirasın Paylaşılması Bölümü, üçüncü ayırımında düzenlenen mirasta denkleştirme, mirasbırakanın sağlığında yasal mirasçısına miras payına mahsuben yaptığı karşılıksız kazandırmaların mevcutsa aynen, değilse değerinin miras ortaklığına geri verilmesi ya da miras payına mahsup edilmesidir.

Mirasbırakandan denkleştirmeye tâbi kazandırma almış olan bir yasal mirasçı, diğer yasal mirasçılara karşı bu kazandırmayı iade ile yükümlüdür. Böylece, mirasbırakandan sağlararası karşılıksız kazandırma almış olan mirasçı ile kazandırma almamış olan mirasçılar arasında eşitliği ve hakkaniyeti tesis etmek amaçlanmıştır.

Denkleştirmeye tabi bir kazandırmadan söz edebilmek için, bu kazandırmanın mirasbırakan tarafından sağlığında, yasal mirasçısına miras payına mahsuben yapılmış olması gerekir. Bir kazandırmanın miras payına mahsuben yapılıp yapılmadığı mirasbırakanın iradesine göre tayin edilir. Mirasbırakanın bu hususta herhangi bir beyanı yoksa TMK m. 669'daki karineler devreye girecektir.

Bu çalışmanın konusu ise hayli kapsamlı olan mirasta denkleştirme kurumunun dava boyutu ve tarafları ile sınırlı kalacaktır.

I. DENKLEŞTİRMENİN TARAFLARI

A. GENEL OLARAK

Türk Medeni Kanunu m. 669/1'de denkleştirme yükümlülüğü düzenlenmiştir. Yasada mirasbırakandan miras payına mahsuben sağlararası karşılıksız kazandırma almış olan yasal mirasçıların, birbirlerine karşı yükümlü oldukları hüküm altına alınmıştır. “*Yasal mirasçılar..., birbirlerine karşı...*” ifadesinden bu yükümlülüğün denkleştirme alacaklısı ve denkleştirme borçlusunu olmak üzere iki tarafı olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mirasbırakandan denkleştirmeye tabi bir kazandırma almış olan yasal mirasçıların denkleştirme borçlusunu, kazandırma almayan diğer yasal mirasçıların da denkleştirme alacaklısı oldukları kabul edilmektedir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 80; İnan, A. N. & Ertaş, Ş. & Albaş, H., 2019, s. 590; Nar, 2016, s. 41; Turan Başara, 2012, s. 167; Kendir, 2019, s. 85; Börekçi, 2020, s. 56).

Denkleştirmenin söz konusu olabilmesi için kazandırma¹ karşılıksız olmalıdır, kazandırma sağlararası bir işlemle yapılmış olmalıdır, karşılıksız kazandırma mirasbırakanın malvarlığından yapılmış olmalıdır, karşılıksız kazandırmanın yasal mirasçıya miras payına mahsuben yapılmış olması gereklidir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 139; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 464 vd.; İmre & Erman, 2021, s. 517

¹ “Kazandırma, bir kişinin bir başkası lehine malvarlığına ilişkin bir menfaat sağlamasıdır. Kazandırma mülkiyetin veya sınırlı bir ayni hakkın devri yahut da bir kişiyi borcundan veya yapması zorunlu bir masraftan kurtarma şeklinde gerçekleşebilir. Kazandırmanın kişinin iş gücünden yapılabileceği de kabul edilmektedir.” Bkz. (Polater, 2018, s. 147).

vd.; Hatemi, 2021, s. 55-56; İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 568 vd.; Kılıçoğlu, 2015, s. 467 vd.; Turan Başara, 2012, s. 45 vd.; Çabri, 2020, s. 372; Dural & Öz, 2020, s. 320; Demir, 2020, s. 346)².

Öncelikle belirtmek gerekir ki mirasta denkleştirme, yasal mirasçılar arasında sağlararası kazandırmalarla bozulan eşitliğin sağlanmasını (Oğuzman, 1995, s. 327) amaçlayan bir kurum olduğu için tek bir mirasçı olması halinde artık denkleştirmeye gidilmeyecektir (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 441; İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 588; Çabri, 2020, s. 373; İşgüzar & Demir & Yılmaz, 2019, S. 118; Antalya & Sağlam, 2019, s. 537). Denkleştirmenin gündeme gelebilmesi için birden fazla yasal mirasçı olmalı ve bunlardan biri mirasbırakanın sağlığında miras payına mahsuben karşılıksız kazandırma almış olmalı ve karşı tarafta da miras payı zedelenmiş, başka bir yasal mirasçı konumundaki en az bir denkleştirme alacaklısı bulunmalıdır (İmre & Erman, 2021, s. 528; Dural & Öz, 2020, s. 320; İnan & Ertaş & Albaş, 2019, 589; Kendir, 2019, s. 87; Tekdoğan, 2021, s. 138).

Denkleştirme borçlusunu ya da alacaklısı olarak bir taraf sıfatı kazanabilmek için mirasbırakanın yasal mirasçısı³ olmak şarttır (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 98, 118; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 441; Oğuzman, 1995, s. 327; İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 589; Serozan & Engin, 2019, s. 587; Öztan, 2016, s. 508; Antalya & Sağlam, 2019, s. 538; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 581). Yasal mirasçı olma şartından ise mirasçı olma ihtimali olanları değil, mirasbırakan öldüğünde zümre esasına göre mirasçı olan kimseleri anlamak gerekir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 118; Güleş, 2018, s. 407). Bu sebeple kural olarak atanmış mirasçılar (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 81; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 578, 581; Antalya & Sağlam, 2019, s. 539; İmre & Erman, 2021, s. 522; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 442; Dural & Öz, 2020, s. 322; Çabri, 2020, s. 374; Kılıçoğlu, 2015, s. 468)⁴, vasiyet alacaklıları,

² “Mirasbırakan tarafından, yasal mirasçılara yapılan sağlararası karşılıksız kazandırmalar denkleştirmeye tabidir (TMK m. 669). Mirasbırakanın sağlığında üçüncü kişiye icara verdiği 388 parsel numaralı taşınmazın icar bedelinin, mirasbırakanın ölümünden sonra 08.10.2004 ve 21.10.2004 tarihinde davalı tarafından alınmış olması, davalıya yapılan sağlararası karşılıksız kazandırma niteliğinde değildir. Davalının mirasbırakanın ölümünden sonra almış olduğu icar bedelinin denkleştirmeye tabi tutulması usul ve yasaya aykırıdır.” Bkz. Y. 2. HD, T. 17.12.2009, E. 2009/14753, K. 2009/21912, www.legalbank.net (03.04.2021); “...Sorunun mirasta irade esasları açısından mütalaa edilmesi halinde yukarıda açıklanan hukuki esaslar uyarınca iadeye tabi olmadan bağış yapıldığı hususundaki ispat yükü lehine tasarrufta bulunulan davalıya düşer. Ne var ki mirasta iade müessesesi ancak, miras bırakanın yasal mirasçısı yararına yaptığı ölüme bağlı olmayan teberrular hakkında uygulanır; Miras bırakanın ölüme bağlı tasarrufları hakkında mirasta iade hükümleri uygulanmaz. Mahkemece, olayda söz konusu edilen hukuki tasarrufun niteliği dikkate alındığında mirasta iade hükümlerine göre uyumsuzluğun çözümü isabetsizdir. O halde, tenkis hükümlerine göre tarafların delilleri toplanıp incelenerek sonucu uyarınca karar verilmek üzere direnme kararı bozulmalıdır.” Bkz. YHGK T. 12.10.1988, E. 1988/2-326, K. 1988/785, www.legalbank.net (01.04.2021).

³ “Türk hukuk sisteminde 3. zümreye kadar kan hısımları, eş, evlatlık ve onun altsoyu yasal mirasçı olarak kabul edilir ve yine 3. zümreden sonra yasal veya atanmış herhangi bir mirasçısı bulunmayan kişilerin yasal mirasçısı devlettir. Ancak denkleştirme davası açmak için denkleştirme alacaklısı ve denkleştirme borçlusunu sıfatı bulunan birden fazla yasal mirasçıya ihtiyaç olduğundan devlet hiçbir zaman bu davanın davacı veya davalı tarafı olamaz.” Bkz. Kendir, 2019, s. 86-87.

⁴ “İstisnai bir durum olarak, mirasbırakanın esasen kanuni mirasçısı olacak birini vasiyetnamesinde atanmış mirasçısı tayin etmesi halinde denkleştirme yükümlüsü olabilmektedir. Bu durum yine yasal mirasçılık sıfatından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla gerçek bir istisna söz konusu değildir.” Bkz. Turan Başara, 2012, s. 168; “Mirasbırakanın atanmış mirasçısını ölüme bağlı tasarrufu ile denkleştirme ile yükümlü tutmasında hiçbir kanuni

mirasçılıktan çıkarılma, yoksunluk veya feragat ya da mirasın reddi sebebiyle mirasbırakanın ölümü anında mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçılar denkleştirmenin tarafı olamazlar (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 80; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 441; Oğuzman, 1995, s. 328; Dural & Öz, 2020, s. 322; Börekçi, 2020, s. 56; Serozan & Engin, 2019, s. 587; İmre & Erman, 2021, s. 523; Öztan, 2016, s. 509; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 582; Nar, 2016, s. 42; Günay, 2019, s. 269). Ancak kısmi feragat ve kısmi ret halinde mirasçılık sıfatı sona ermediğinden denkleştirme davasında taraf olma sıfatı etkilenmez (Çabri, 2020, s. 373).

Mirasın resmi deftere göre kabulü halinde mirasçılık sıfatı devam edeceğinden denkleştirme alacaklısı ya da borçluslu olma sıfatları da devam edecektir. Çünkü denkleştirmenin tarafı olabilmek için mirasın kayıtsız ve şartsız kabulü aranmaz (Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 582; Turan Başara, 2012, s. 168, Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 80; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 441-442; Dural & Öz, 2020, s. 322). Resmi tasfiye istenmesinde de durum aynıdır. Ancak bu halde tasfiye tamamlandıktan sonra geride bir bakiye kalmışsa, bu kalanın genel kurallara göre paylaşılması sırasında denkleştirme söz konusu olabilir (Turan Başara, 2012, s. 168, Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 80-81; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 442; Dural & Öz, 2020, s. 323, Çabri, 2020, s. 373). Resmi tasfiye tamamlandıktan sonra geride bir bakiye kalmaması artık paylaşılacak bir mirasın olmaması demektir ancak bu durum denkleştirme hakkının ileri sürülmesini engellemez. Bu halde de paylaşma davası açılarak denkleştirmeye tabi kazandırmaların paylaşılması istenebilir (Çabri, 2020, s. 374).

Kanuni intifa hakkı sahipleri mirasta denkleştirmenin tarafı değildirler. Kanuni intifa hakkı sahibi olma bir tür mirasçılık olmayıp mirasçılığa alternatif bir durumdur ki 743 sayılı Medeni Kanunu'nun 444. maddesi hükmünün 3678 sayılı kanunla değiştirilmesinden önce, kendisine sunulan mülkiyet veya intifa hakkı tercihlerinden intifa hakkını seçen⁵ sağ kalan eş denkleştirme borçluslu veya alacaklısı sayılamaz. Ancak eş mülkiyet hakkını seçerse denkleştirmenin bir tarafı haline gelir (İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 589; Antalya & Sağlam, 2019, s. 539; Dural & Öz, 2020, s. 322; Börekçi, 2020, s. 56-57).

Yasal mirasçı mirasın açılmasından sonra fakat paylaşmanın tamamlanmasından önce miras payını devretmiş ise denkleştirme talep edilip edilemeyeceği devrin yapıldığı kişiye göre belirlenir. TMK m. 677/1 miras payının tamamının ya da bir kısmının mirasçılardan birine devrini düzenlerken; m. 677/2 ise yasal mirasçının miras payını üçüncü bir kişiye devretmesine imkan vermektedir (İmre & Erman, 2021, s. 539, Çabri, 2020, s. 515; Turan Başara, 2012, s. 170).

Miras payının üçüncü bir kişiye devri halinde miras payını devralan kişi mirasın paylaşılmasına katılma hakkına sahip olmayıp, sadece paylaşma sonunda mirasçıya özümlenen payın kendisine verilmesini talep edebilir. Dolayısıyla bu talep hakkı sadece miras payını devredene karşı ileri sürülebilen kişisel bir

engel yoktur ancak bu yükümlülüğün teknik manada bir denkleştirme olup olmadığı tartışmalıdır.” Bkz. İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 589.

⁵ Bu seçimlik hak 25.11.1990 tarihinden önceki ölümlerde söz konusu olduğundan, günümüzde artık böyle bir durumla karşılaşılması pek olası görünmemektedir.

haktır. Üçüncü kişi miras payını devralmakla mirasçılık sıfatını kazanamayacağı için mirasçılıktan doğan hakları kullanamaz, denkleştirme alacaklısı ya da borçlusu da olamaz (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 96-97; Turan Başara, 2012, s. 170). Devreden mirasçının mirasçılık sıfatı sona ermediğinden denkleştirmede taraf olma durumu devam eder. Eğer ki miras payını devreden kişinin denkleştirme talep etmemesi, dolaylı olarak miras payını devralan kişinin elde edeceği şeylerin azalmasına sebep oluyorsa miras payını devralan TMK m. 648 gereğince paylaşmaya kayyımın katılmasını isteyebilir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 97; Çabri, 2020, s. 374).

Miras payının tamamının yasal mirasçılardan birine devredilmesi; devreden mirasçının miras ortaklığından çıkmasına, mirasçılık sıfatının sona ermesine neden olur. Devredilen paya ilişkin denkleştirme talebi devralan mirasçıya geçer. Miras payının kısmen devrinde ise devredilen kısmın devralana geçmesiyle devreden sadece miras payı azalmıştır, mirasçılık sıfatı devam etmektedir. Dolayısıyla denkleştirme alacaklısı ya da borçlusu olma sıfatı miras payını devreden mirasçıya ait olacaktır (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 97-98; Çabri, 2020, s. 374, 515; Turan Başara, 2012, s. 170-171).

B. DENKLEŞTİRME BORÇLUSU

1. Genel Olarak

Denkleştirme borçlusu olabilmek için iki şartın birlikte gerçekleşmesi aranır. Bunlardan birincisi mirasbırakanın yasal mirasçısı olmaktır (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 443-444; Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 98; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 569-570; Keskin & Demircioğlu, 2018, s. 194; Antalya & Sağlam, 2019, s. 589; Öztan, 2016, s. 508; Kılıçoğlu, 2015, s. 468; Güleş, 2018, s. 407-408; Dural & Öz, 2020, s. 321; Serozan & Engin, 2019, s. 587)⁶ ve ikicisi bu yasal mirasçının mirasbırakandan sağlığında denkleştirmeye tabi bir kazandırma almış olmasıdır (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 98; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 443-444; Dural & Öz, 2020, s. 321; Güleş, 2018, s. 407; Turan Başara, 2012, s. 174; Antalya & Sağlam, 2019, s. 538; Oğuzman, 1995, s. 328).

⁶ “Davacılar, mirasbırakanları ...'nin birlikte yaşadığı davalı ...'ye yaptığı kazandırmalar nedeniyle davalıdan alacak talep etmektedirler. Bilindiği üzere, yasal mirasçılar mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için, terekeye geri vermekle yükümlüdürler. (TMK m.669) Kendisine mirasbırakan tarafından açıklanan yolla kazandırma yapıldığının saptanması halinde davalı ... yasal mirasçı olmadığına göre, adı geçene yapılan kazandırmanın mirasta denkleştirme hükümleri çerçevesinde terekeye iadesi hukuken olanaklı değildir. Mirasbırakanın davalı ...'ye sağlığında yaptığı iddia edilen kazandırma başka bir hukuki ilişki ortaya konulmadığına göre, "karşılıksız teberru" niteliğinde olup, davacıların saklı payları zedelenmiş ise koşullarının varlığı halinde ancak tenkise tabi tutulabilir.” Bkz. Y. 1.HD, T. 19.03.2018, E.2015/8316, K.2018/7870; “...davalının annesi Bilge temlik ve temellük tarihinde sağ olduğuna göre davalı Neyir'in miras bırakan Sabriye'nin mirasçısı olmadığı da kuşkusuzdur. Böylesi bir olayda davalı mirasçı olmadığına göre TMK'nun 669 ila 675 maddeleri arasında düzenlenen (mirasta iade) mirasta denkleştirme hükümlerinin de uygulanamayacağı açıktır.” Bkz. Y. 1. HD, E. 2011/3353, K. 2011/8055, T. 08.07.2011, www.legalbank.net (04.04.2021).

Denkleştirmeye tabi kazandırmalarda mirasçının hangi anda mirasçılık sıfatına sahip olması gerektiği hususunda kanunda açıklık olmadığı için bu durum öğretilerde tartışılmıştır⁷. Kazandırmanın yapıldığı anda mirasçılık sıfatı arayan görüş karşısında ağırlıklı olan görüşe göre mirasın açıldığı ana bakmak gerekir, kazandırma yapılan kişinin mirasbırakanın ölümü anında mirasçılık sıfatına sahip olması yeterlidir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 103; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 445; Çabri, 2020, s. 376-377; Turan Başara, 2012, s. 172-174; Öztan, 2016, s. 508; Dural & Öz, 2020, s. 321; Güleş, 2018, s. 407; Antalya & Sağlam, 2019, s. 538; Bayramoğlu, 2013, s. 60).

Mirasta denkleştirme hükümleri emredici olmayıp tamamlayıcı nitelikte olması sebebiyle bir kazandırmanın denkleştirmeye tabi olup olmamasında belirleyici esas ölçüt mirasbırakanın bu konudaki iradesidir (Antalya & Sağlam, 2019, s. 538; Çabri, 2020, s. 377; Börekçi, 2020, s. 55; Kendir, 2019, s. 85; Serozan & Engin, 2019, s. 586; Öztan, 2016, s. 508; Ayan, 2016, s. 309-310; İmre & Erman, 2021, s. 516-517; Dural & Öz, 2020, s. 321; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 438; Bayramoğlu, 2013, s. 57). Mirasbırakan iradesini açık bir şekilde ortaya koymadığı ya da denkleştirme konusundaki iradesinin anlaşılmadığı durumlarda ise kanundaki karinele çerçevesinde çözüme gidilecektir (Ayan, 2016, s. 310; Öztan, 2016, s. 508; Kendir, 2019, s. 85; Börekçi, 2020, s. 55; Bayramoğlu, 2013, s. 57). Mirasbırakanın irade beyanı şekil şartına bağlanmamış olup, ölüme bağlı bir tasarrufla da yapılması gerekmez (Öztan, 2016, s. 508; Çabri, 2020, s. 389-390, Oğuzman, 1995, s. 331).

Denkleştirme borcu kanunda bütün yasal mirasçılar için aynı derecede ve nitelikte düzenlenmemiş, önemli bir ayrıma gidilmiştir (Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 570; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 444; İmre & Erman, 2021, s. 518). TMK m. 669/II uyarınca altsoya yapılan kazandırmalar kanun gereği karine olarak (kanuni denkleştirme) denkleştirmeye tabi iken anılan hükmün birinci fıkrasında altsoy dışındaki mirasçılara yapılan kazandırmaların denkleştirmeye tabi olması mirasbırakanın bu yöndeki iradesine (iradi denkleştirme) bağlı kılınmıştır (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 444; Çabri, 2020, s. 377; Antalya & Sağlam, 2019, s. 539; Turan Başara, 2012, s. 9-10). Bu esasa uygun olarak sırasıyla aşağıda incelenecek ve denkleştirme borçlusunun yasal mirasçılık sıfatını kazanamaması halinde denkleştirme yükümlülüğünün kime geçeceğinden bahsedilecektir.

2. Altsoy Mirasçılar

Mirasbırakanın altsoyunu aynı derecede sevdiği ve bütün altsoyuna eşit muamele yapmak isteyeceği (Hatemi, 2021, s. 56) esastan hareket edilerek mirasbırakanın altsoyuna yaptığı bazı karşılıksız kazandırmalar için kanun koyucu bir karineye yer vermiştir. TMK m. 669/II'ye göre, mirasbırakandan çeyiz⁸ veya kuruluş sermayesi⁹ vermek ya da malvarlığı devretmek veya borçtan kurtarmak¹⁰ ve

⁷ Tartışmalar hakkında bkz. Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 101 vd.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 161 vd.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 156 vd.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 168 vd.

benzerleri¹¹ gibi karşılıksız kazandırmalar¹² almış olan altsoy, aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmedikçe, bu kazandırmalar bakımından kanun gereği denkleştirme ile yükümlüdür (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 156; Oğuzman, 1995, s. 329-330; Çabri, 2020, s. 377; Turan Başara, 2012, s. 10, 177; Antalya & Sağlam, 2019, s. 539; Dural & Öz, 2020, s. 324; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 570; İşgüzar & Demir & Yılmaz, 2019, s. 118; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 468; Ayan, 2016, s. 312; İmre & Erman, 2021, s. 518; Serozan & Engin, 2019, s. 588; İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 593)¹³.

¹¹ “Bedeli mirasbırakan tarafından ödenerek doğrudan altsoy mirasçının edindiği taşınır, taşınmaz veya haklar da mirasbırakan tarafından aksi öngörülmemişse, denkleştirmeye tabi olur.” Bkz. İnal, 2007, s. 268-287; Ayrıntılı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, , 1960, s. 184 vd.

¹² Mirasbırakanın altsoyuna sağlığında bu tür karşılıksız kazandırmalar yaparken, bunları miras payına mahsup etmek düşüncesiyle hareket ettiği yönünde bir karine vardır. (Keskin & Demircioğlu, 2018, s. 196); Miras payına mahsup olmadığına ilişkin karine çürütüldüğünde denkleştirmenin şartları oluşmamış demektir. “*Davacılar, tarafların ortak miras bırakanı Feritin 22.5.1981 gününde öldüğünü, sağlığında 1085 sayılı parselin intifa hakkını saklı tutarak çıplak mülkiyetini davalıya hibe ettiğini, bunu diğer mirasçılardan mal kaçırmak kastı ile yaptığını, iddia ile terekeye iadesini olmadığı takdirde tenkise karar verilmesini istemişlerdir. Mahkeme olayda miras bırakanın iade edilmeme kaydıyla teberruda bulunduğunu davalı tarafın ispat edemediği, bunun sonucu olarak taşınmaz malın miras payına mahsuben verildiğini kabulü icab edeceği gerekçesiyle isteği kabul etmiş; Özel Daire kararı aynen şu gerekçe ile bozmuştur. : ‘Mirasta iade davasında, teberru (kazandırma) fűrua (altsoya) yapılmış olsa bile davacı, kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığını ispatla yükümlüdür. Bu şartın subuta ermesi halinde, işbu teberrunun terekeye iade edilmeme kaydı ile yapıldığını ispat etmekle yükümlü tutulmuştur (M.K. 603/2). İfade olunan bu ikili ispat problemi olayımızda söz konusu değildir. Şöyle ki : davalı bile kendisine miras payına mahsuben bir kazandırma yapıldığını ileri sürmemiş, aksine miras bırakana sağlığında yaptığı yardım sebebi ile minnet borcunu yerine getirmek üzere, dava konusu taşınmazı kendisine bağışladığını ileri sürmüş, toplanan deliller de bunu doğrulamıştır. O halde davanın reddi icab ederken az önce açıklanan gerçekler göz önünde tutulmadan iadeye karar verilmesi isabetsizdir. Bir an için azınlıkta kalan görüşün ileri sürdüğü gibi, fűrua yapılan kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığı yolunda kanuni bir karinenin varlığı kabul edilse bile, karinelerin aksini ispat etmek mümkündür. Toplanan deliller ise karineyi ortadan kaldırmaya yeterlidir. Öte yandan taşınmazın intifa hakkı saklı tutularak kamu mülkiyetinin devredilmiş olması da miras payına mahsuben bir kazandırma olmadığını göstermektedir. Şu durumda davanın reddi zorunludur. Açıklanan yönler gözetilmeden iadeye karar verilmiş olması Usul ve Kanun’a aykırıdır. ‘. Bkz. YHGK, E. 1988/2-326, K. 1988/785, T. 12.10.1988, www.legalbank.net (04.04.2021).*

¹³ “*Toplanan deliller, tanık ifadeleri ve tüm dosya kapsamından ..'deki otel, İstanbul ve ..'deki minübüsler ve plakalı otomobilin edinilmesinde davalıların bu malvarlığını edinecek mali güçlerinin bulunmadığı, bu malvarlığını davalılara mirasbırakanın kazandırdığı, davalıların bu malvarlığını mirasbırakanın vermiş bulunduğu kuruluş sermayesi ile edindikleri anlaşılmalıdır. Mirasbırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tabidir (TMK. md.669/2). Yapılan kazandırmanın miras payına mahsuben olmadığını kanıtlayamamışlardır. O halde, davalılara yapılan bu kazandırmalar iadeye tabidir.” Bkz. Y. 2. HD, T. 17.04.2012, E. 2011/2492, K. 2012/9889, www.legalbank.net (01.04.2021); Benzer yönde, Y. 14. HD, T. 5.12.2017. E. 2016/15937, K. 2017/9115; Y. 14. HD, T. 9.10.2018. E. 2016/528, K. 2018/6510 www.legalbank.net (04.04.2021); “*...Davacı, davalıların murisi ... ile kardeş olduklarını, anneleri...’in 13.7.2012 tarihinde vefat ettiğini, vefatından önce 15.11.2011 tarihinde ...’in SGK’ya olan borcu için tarla satarak ...’e 35.000,00 TL borç verdiğini ancak ...’in borcunu ödeyemeden vefat ettiğini, 35.000,00 TL’nin 1/3’ü olan 11.666,00 TL’nin davalılardan tahsilini, devamında da annelerinden miras kalan ... ile paylı malik oldukları ... 35 ada 2 parsel ve 26 parsel sayılı taşınmazlara yapmış olduğu bir takım masrafların davalılardan tahsilini istemiştir. Mahkemece, davacının talebi olan 35.000,00 TL yönünden, muris ... tarafından ...’e geri isteme gibi bir kastı olmadan verildiği bu sebeple bağışta bulunulduğunun anlaşıldığı gerekçeyle reddine, masraflar yönünden de davanın kısmen kabulüyle 141,08 TL alacağına dava tarihinden itibaren faiziyle tahsiline karar verilmiştir. ... Somut uyumsuzlukta, toplanan delillere ve dosya kapsamına göre muris ...’in sağlığında 35.000,00 TL’yi mirasçılarda ...’e verdiği sabit olup mahkemenin kabulünün de bu yönde olduğu anlaşıldığından mirasçı ...’in külli halefiyet ilkesi gereğince mirasçıları olan davalılar bu kazandırmanın miras payına mahsuben olmadığını kanıtlamakla yükümlüdürler. Mahkemece, 35.000,00 TL’nin kayıtsız şartsız hibe edildiği, iade edilmek**

TMK m. 669/2'nin yorumuna dair iki farklı görüş mevcuttur. Bir görüş, bu fıkrada sayılan kazandırmaların misal kabilinden olduğunu ve dolayısıyla altsoydan birine yapılan her türlü ivazsız ve sağlararası kazandırmanın iadeye tabi olduğunu savunmaktadır. Diğer görüş ise söz konusu fıkrada sayılan kazandırmaların bir ortak nitelik taşıdığını ve amaçlarının altsoya “iktisadi bağımsızlık sağlama” olduğunu ileri sürmektedir. Ancak bu kapsama giren ivazsız kazandırmaların “iade karinesine” tabi olduğunu savunmaktadır¹⁴.

Altsoyun kanuni denkleştirme yükümlülüğünü düzenleyen TMK m. 669/II dar yorumlanarak altsoya yapılan sadece belli tür kazandırmalar ile sınırlandırılır ise burada sayılan kazandırmaların kapsamına girmeyen sağlararası karşılıksız kazandırma almış olan altsoy, denkleştirme yükümlülüğü konusunda bir anlamda genel kuralı ihtiva eden m. 669/I'in kapsamına girerek iradî denkleştirme borçlusu olabilir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 105; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 446-447; Turan Başara, 2012, s. 177)¹⁵.

Kanun koyucu söz konusu düzenlemede “altsoy” ifadesini kullanmış olduğundan hısımlığın derecesine bakılmaksızın mirasbırakandan üreyen herkes bu kapsama girer (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 99). Evlatlık ve altsoy¹⁶ da bu kapsam içindedir (Turan Başara, 2012, s. 177-178; Börekçi, 2020, s. 57; Çabri, 2020, s. 378, Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 444; Antalya & Sağlam, s. 539; İnal, 2007, s. 278).

Evlilik birliği içerisinde doğan çocuk ile evlilik birliği dışında doğup tanıma veya babalık davası sonucunda kendisiyle soybağı ilişkisi kurulan, dolayısıyla mirasçılık sıfatı kazanan çocuk arasında

istenmediği, miras payına mahsuben verilmediği kanıtlanmadığından TMK'nın 669. maddesindeki ilkeler ışığında taraf delilleri değerlendirilerek mirasta denkleştirme ile ilgili bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.”. Bkz. Y. 14. HD, E. 2015/10596, K. 2016/3015, T. 09.03.2016; YHGK, E. 2003/2-583, K. 2001/565, T. 08.10.2003, www.legalbank.net (04.04.2021); “*Davacının, mirasbırakan tarafından davalıya elden verilen 13.500 TL.'sına ilişkin davası mirasta denkleştirmeye (iadeye) ilişkindir (TMK. md. 669) Mirasbırakan tarafından 13.500 TL. naktin sağlığında bankadan çekilip, davalıya sağlararası işlemle verildiği sabittir. Bu paranın ivazlı olarak davalıya verildiği, davalı tarafından kanıtlanmış olmadığı gibi mirasbırakanın davalıyı denkleştirmeden (iade) muaf tuttuğuna ilişkin bir delil de getirilmemiştir. Bu durumda, davalıya bağışlanan bu paranın Türk Medeni Kanununun 671 vd, maddeleri gereğince denkleştirmeye tabi tutularak; öncelikle mirasbırakanın net tereke miktarının hesaplanması; net tereke üzerinden davalının yasal miras payının belirlenmesi; yasal miras payını aşan kazandırma yapılmış ise aşan kısmın denkleştirmeye tabi tutulması gerekirken; bu şekilde bir inceleme yapılmadan yazılı şekilde karar verilmiş olması isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir.*”. Bkz. Y. 2. HD, E. 2010/4629, K. 2011/6951, T. 25.04.2011, www.legalbank.com (07.04.2021).

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hatemi, 2021, s. 56-58. Bizim de katıldığımız ilk yorumu üstün tutan yazar, “adaleti” sağlamak için, TMK m. 669/2'yi “iktisadi bağımsızlık sağlama amacı” ile kayıtlamamak gerektiğini savunmaktadır. Bkz. Hatemi, 2021, s. 57-58.

¹⁵ “...belirtilen amacın dışında kalan kazandırmalar, altsoya yapılmış bile olsalar, TMK m. 669/II hükmünde düzenlenen (kanuni) denkleştirme kapsamına girmezler. Bunlar hakkında, TMK m. 669/I hükmünde öngörülen genel kural uygulanır ve denkleştirmeye tâbi olmaları için, mirasbırakanın denkleştirmeyi emretmiş, yani kazandırmanın yasal miras payına mahsuben yapıldığını beyan etmiş olması aranır. Örneğin, mirasbırakanın gezip eğlenmesi için oğluna bağışladığı otomobil ya da kotra, onun ekonomik bağımsızlığını kazanmasını, devam ettirmesini veya genişletmesini, onun hayatta yerleşmesini sağlayan bir karşılıksız kazandırma niteliğinde olmadığından, TMK m. 669/II hükmü kapsamında (kanuni) denkleştirmeye tâbi bir kazandırma olarak değerlendirilmez. Bununla birlikte, söz konusu otomobil ya da kotranın, altsoyun yasal miras payına mahsuben bağışlanması durumunda, TMK m. 669/I hükmü çerçevesinde (iradi) denkleştirmeden pekâlâ bahsedilebilir.” Bkz. Çakır, 2018, s. 332.

¹⁶ Öğretide TMK m. 669/II'deki karinenin evlatlık ve altsoyuna uygulanmasının maddenin amacını aşacağını savunanlar vardır. Bkz. İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 593.

denkleştirme borçlusu olma sıfatı açısından herhangi bir fark yoktur (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 99; Börekçi, 2020, s. 57; Çabri, 2020, s. 378).

Altsoy lehine yapılan ve TMK m. 669/II kapsamında olan kazandırmalar, aynı hükmün birinci fıkrasında diğer yasal mirasçılar için getirilen kuralın aksine kendiliğinden denkleştirmeye tabi sayılacaktır; ancak mirasbırakan açıkça iade edilmeyeceklerini bildirmişse denkleştirmeden kurtulacaklardır¹⁷. Kanun gereği denkleştirmeye tabi olma hükmüyle yasa koyucu mirasbırakanın altsoy gibi en yakın derece mirasçıları arasında eşitlik ve adaleti gözetmesini, diğer kanuni mirasçıları arasındaki eşitlik ve adaletten çok daha fazla gerekli gördüğünü ortaya koymaktadır (Dural & Öz, 2020, s. 324; Çabri, 2020, s. 378, Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 444).

Altsoyun mirasbırakan tarafından mirasta denkleştirmeden muaf tutulabilmesi için TMK m. 669/II'de belirtildiği üzere mirasbırakanın açık bir irade beyanı (Oğuzman, 1995, s. 330) gerekmektedir, zimmî bir irade açıklaması yeterli değildir. Bu beyan şekle tabi değildir, yazılı veya sözlü her türlü vasıta ile açıklanmış olabilir. Mirasçısını muaf tuttuğuna ilişkin iradesini kazandırma ile birlikte ya da sonra açıklayabilir (Çabri, 2020, s. 390-391; Oğuzman, 1995, s. 330; İmre & Erman, 2021, s. 519)¹⁸.

Mirasbırakan kanunen denkleştirmeye tabi olan bir kazandırmayı tek taraflı olarak her zaman denkleştirmeden muaf tutabilirken, muaf tutan iradesini geri alıp tek taraflı olarak kazandırmayı denkleştirmeye tabi tutamaz (Oğuzman, 1995, s. 330-331). Denkleştirmeyi emreden veya kaldıran ya da bunları değiştiren beyanların tek taraflı yapıp yapılamayacağı öğretide tartışılmıştır. Ancak her somut olaya göre ayrı değerlendirme yapılmasını savunan görüşe göre, örneğin bağışlama sözleşmesinde yer alan kazandırmanın denkleştirmeye tabi olmadığına ilişkin beyan iki taraflı olup, sonradan miras bırakanın tek taraflı beyanıyla değiştirilemez (Çabri, 2020, s. 395-396). Yasanın amacına göre yorum yapılırsa, ancak durumu kazandırmayı alan yasal mirasçı lehine değiştiren (kanunî veya iradî bir denkleştirme yükümünü kaldıran) tek yanlı beyanlar geçerli sayılmalıdır (Dural & Öz, 2020, s. 330-331; Antalya & Sağlam, 2019, s. 546).

Mirasbırakanın denkleştirmeyi emreden veya bunu engelleyen beyanları, maddi anlamda bir ölüme bağlı tasarruflar olarak kabul edilmektedir. Mirasbırakanın yaptığı bu beyan mirasbırakanın ölümü anında hüküm doğuran, mirasbırakanın terekesini düzenleyen bir işlemdir; ancak bu beyanın kazandırma işleminin içeriğine dahil olup olmadığı tartışmalıdır (Bayramoğlu, 2013, s. 103). Geçerliliği için ölüme bağlı tasarruf şekillerinden birine uyulması şartı yoktur. Bu beyanların ölüme bağlı tasarruf olması, mirasbırakana denkleştirmeye yönelik tek taraflı beyanlarını her zaman geri alma hakkı verir (Antalya & Sağlam, 2019, s. 540, 546; Çabri, 2020, s. 396).

¹⁷ Denkleştirmeden muaf tutulan sağlararası karşılıksız kazandırmalar mirasbırakanın tasarruf edebileceği kısmı aşyorsa, saklı paylı mirasçılar tenkis davası açarak, bu kazandırmaların saklı payı ihlâl ettiği oranda hükümsüz hale getirilmesini isteyebilir. Bkz. Çabri, 2018, s. 904.

¹⁸ YHGK, E. 1988/2-326, K. 1988/785, T. 12.10.1988, www.legalbank.net (04.04.2021).

3. Altsoy Dışındaki Yasal Mirasçılar

Altsoy mirasçılar dışındaki yasal mirasçılarının denkleştirme yükümlülüğü altsoydan farklı tarzda düzenlenmiş olup, bu mirasçılarının denkleştirme borçlusu olmaları mirasbırakanın iradesine bırakılmıştır (Oğuzman, 1995, s. 331)¹⁹. TMK m. 669/I' de “*Yasal mirasçılar, mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlüdürler.*” hükmüyle altsoy dışındaki yasal mirasçılarının denkleştirme yükümlülüğü, ikinci fıkrada düzenlenen altsoy mirasçılarının durumunun aksine kanunî karineye bağlı olmadığı görülmektedir. Bunların tabi olduğu düzene iradî denkleştirme denir (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 446-447; Dural & Öz, 2020, s. 323; Serozan & Engin, 2019, s. 588; Bayramoğlu, 2013, s. 61).

Fıkarda geçen “*miras payına mahsuben*” ifadesi mirasbırakanın iradesine işaret etmektedir (Oğuzman, 1995, s. 331; Keskin & Demircioğlu, 2018, s. 195-196)²⁰. Mirasbırakan yaptığı kazandırmanın miras payından düşüleceğini belirtmemiş, hiçbir şekilde iradesini göstermemiş ise altsoy dışındaki yasal mirasçılarının denkleştirme yükümlülüğü yoktur (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 446; İşgüzar & Demir & Yılmaz, 2019, s. 119; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 573; Öztan, 2016, s. 511; İmre & Erman, 2021, s. 520; Çabri, 2020, s. 381, 382; Turan Başara, 2012, s. 181; Güleş, 2018, s. 409). Eğer denkleştirme ile yükümlü kılınmış iseler, kendilerine mirasbırakan tarafından sağlığında yapılan karşılıksız kazandırmaların mahiyeti ne olursa olsun denkleştirilmeleri gerekir (İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 596).

Altsoy dışındaki yasal mirasçılar, ikinci zümre (örneğin, ana, baba, kardeş, yeğen) ve üçüncü zümre mirasçılar (örneğin, büyükanne, büyükbaba, amca, hala, dayı, teyze, kuzen) ile sağ kalan eştir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 104). Devlet kanunda sayılan yasal mirasçılar arasında olmasına rağmen, devletin denkleştirme yükümlülüğünden söz edilemez. Çünkü devlet, ancak mirasbırakanın yasal veya atanmış mirasçısının bulunmaması halinde, yasal mirasçı sıfatı ile mirası kazanacaktır ve bu durumda onunla birlikte mirasın paylaşılmasına katılıp, denkleştirmeyi talep edecek kimse bulunmayacağından, denkleştirme yükümlülüğü söz konusu olmaz (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 446; Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 105; Turan Başara, 2012, s. 181; Güleş, 2018, s. 409-411; Dural & Öz, 2020, s. 323; Günay, 2015, s. 86).

4. Doğrudan Kendisine Kazandırma Yapılmadığı Halde Denkleştirme İle Yükümlü Olanlar

Denkleştirme borçlusu, mirasbırakanın karşılıksız kazandırmada bulunduğu yasal mirasçısı olabileceği için bu kimsenin mirasbırakanın ölümü anında mirasçılık sıfatını kazanamaması durumunda ona yapılan

¹⁹ Yalnızca mirasbırakanın irade beyanının yeterli olmadığını ve denkleştirme yükümlülüğünün ancak her iki tarafın anlaşması halinde söz konusu olabileceğini savunan görüş de mevcuttur. Bkz. Turan Başara, 2012, s. 182.

²⁰ Mirasbırakanın altsoy dışındaki yasal mirasçılara yaptığı karşılıksız kazandırmalar, miras payına mahsuben yapılmamışsa, denkleştirmeye tabi değildir ancak bu tür kazandırmalar için koşulları varsa TMK m. 565/ b. 3 kapsamında tenkisi istenebilir. Bkz. Çabri, 2018, s. 904.

kazandırmanın akıbetinin ne olacağı TMK m. 670' de hüküm altına alınmıştır. Anılan hüküm uyarınca mirasta denkleştirme ile yükümlü mirasçının mirasçılık sıfatını kaybetmesi halinde mirasçıya ait geri verme yükümlülüğünün onun yerine geçen mirasçılara miras paylarında meydana gelen artış oranında geçeceği düzenlenmiştir (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 447; İmre & Erman, 2021, s. 523; Dural & Öz, 2020, s. 325; Bayramoğlu, 2013, s. 67; Turan Başara, 2012, s.186; Çabri, 2020, s. 424, Oğuzman, 1995, s. 328).

Bu durumlardan ilki denkleştirmeye tabi kazandırmayı almış olan kişi, mirasbırakanın ölümü anında sağ ve mirasçılık sıfatına sahip olduğu için denkleştirme yükümlülüğü altına girmesine rağmen, bu yükümlülüğünü henüz yerine getirmeden mirasın paylaşılması sırasında ölmesi üzerine, bu kazandırmayı onun mirasçılarının iade etmek zorunda kalmasıdır. Burada denkleştirme yükümlülüğünün bağlı bulunduğu miras payı ile birlikte mirasçılara geçmesi, esasen mirasın tüm hak ve borçları ile bir bütün olarak geçeceği kuralının yani küllî halefiyet prensibinin tabî bir sonucudur. Bu şekilde denkleştirme borcunu devralan kişiler, denkleştirmeye tâbi kazandırmayı yapanın mirasçıları olmasalar da onun mirasının paylaşılması sırasında kazandırmayı terekeye geri vermeleri söz konusu olabilecektir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 107; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 447; Dural & Öz, 2020, s. 325; Turan Başara, 2012, s. 186; Bayramoğlu, 2013, s. 67). Örneğin, mirasbırakan M, oğlu A'ya denkleştirmeye tâbi bir kazandırma yapmış, ancak A denkleştirme yükümlülüğünü yerine getirmeden, mirasın paylaşılması sırasında ölmüştür. A'nın mirasçısı olarak geride eşi E hayattadır. Bu durumda E, M'nin mirasçısı değilse de A'dan kendisine intikal eden denkleştirme yükümlülüğünü, M'nin yasal mirasçılarına ifa etmek zorunda kalacaktır.

Bu olağan durum dışındaki ikinci halde, mirasbırakandan denkleştirmeye tâbi bir kazandırma almış olan kişinin; mirasbırakandan önce ölmesi veya mirasçılıktan çıkarılma, mirastan yoksunluk ya da feragat sebebiyle mirasçılık sıfatını hiç kazanamamış ya da mirası reddettiği için kazanmış olduğu mirasçılık sıfatını geçmişe etkili olarak kaybetmiş olması söz konusudur (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 107-108). Öğretide TMK m. 670' de yer alan “mirasçılık sıfatını kaybeden” ifadesinin kapsamı genişletilerek²¹ gerek ölüm gerek çıkarılma, yoksunluk, feragat veya ret sebebiyle mirasçılık sıfatını kazanamamış olan kişinin yerine geçerek, normalde ona gidecek payı elde eden ve böylece miras payı artan mirasçıların, denkleştirme yükümlülüğünden sorumlu olacağı kabul edilmiştir (Dural & Öz, 2020, s. 325-326; Çabri, 2020, s. 425; Turan Başara, 2012, s. 187).

Mirasçılık sıfatını kaybeden kişinin yerine mirasçı olan kişi, miras payından yararlanıyorsa, denkleştirme borcundan da sorumlu olacağı kabul edilmiş ve bu kişinin yükümlülüğü miras payındaki

²¹ “Mirasçılık sıfatını kaybeden, ifadesinin kapsamına kazandırmayı alan yasal mirasçının mirasbırakandan önce ölmesi hali de sokulmalıdır. Önce ölüm hali TMK m. 670'den dışlanırsa, örneğin, dedesinin vaktiyle babasına yaptığı denkleştirmeye tabi kazandırmanın sonuçlarından babasının ölümü üzerine istifade eden kişinin, dedesi daha sonra öldüğünde terekeye bir şey iade etmeksizin dedesine mirasçı olması; buna karşılık babası mirastan çıkarıldığı veya yoksunluğa uğradığı için onun yerini aldığı anda, dedesinin ona yaptığı kazandırmayı bu kez iade ile mükellef olması çelişkili ve adaletsiz olur.” Bkz. Dural & Öz, 2020, s. 326.

artış miktarıyla sınırlı²² tutulmuştur. Örneğin bir kimse mirasçılıktan çıkarılırsa, mirastan yoksun olursa ya da mirası reddederse onun yerine mirasçı olan altsoyun miras payında artış söz konusu değildir. Çünkü henüz mirasçılık sıfatı sona eren hayattadır ve kazandırma hala onun malvarlığındadır. Dolayısıyla denkleştirme yükümlülüğü kazandırma yapılan kişinin altsoyuna geçmez. Bu halde koşulları varsa TMK m. 565/b. 1 gereği tenkis davası açılabilir (Dural & Öz, 2020, s. 326; Çabri, 2020, s. 425 vd.).

Denkleştirmeye tabi kazandırma yapılan kişinin mirasbırakandan önce ölmesi halinde, denkleştirme yükümlülüğü doğal olarak onun yerini alan mirasçılara geçer ancak her bir mirasçının sorumluluğu sadece miras payındaki artış miktarıyla orantılı olacaktır. Örneğin, M, çocuklarından Ç1'e 500.000 TL'ye bir ev almış, mali durumu bozulan Ç1 ise bu evi satarak 250.000 TL 'ye daha küçük bir ev almıştır. Ç1 2008 yılında M ise 2009 yılında ölmüştür. Ç1 öldüğünde geriye çocukları T1 ve T2, M öldüğünde ise çocukları Ç2 ve Ç3 ile Ç1'in çocukları T1 ve T2 kalmıştır. T1 ve T2'nin denkleştirme borcu miras paylarında meydana gelen artışla sınırlı olduğundan Ç2 ve Ç3, T1 ve T2'den miras paylarıyla orantılı olarak sadece 250.000 TL'lik artışı isteyebilir (Çabri, 2020, s. 426-428).

Esasında mirasçılık sıfatının kaybedildiği durumlarda, denkleştirme yükümlülüğü doğmayacağından, onun yerine geçen mirasçıların da denkleştirme yükümlülüğünün söz konusu olmaması gerekirdi. Burada görülmektedir ki kanun koyucunun denkleştirme müessesesiyle sağlamak istediği eşitlik, yalnızca yasal mirasçıların kendi aralarındaki eşitlik olmayıp, aynı zamanda çeşitli kökler arasındaki eşitliktir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 108). Örneğin, mirasbırakan M'nin kendisinden önce ölmüş oğlu A'dan C ve D, mirasçılıktan çıkarılan oğlu B'den ise E isimli torunları vardır. C mirasbırakandan sağlığında 40.000 TL. değerinde denkleştirmeye tâbi bir kazandırma almış ve daha sonra mirası reddetmiştir. M öldüğünde malvarlığı 80.000 TL'dir. Bu durumda C mirası reddetmemiş olsaydı, C ve D terekeden $(80.000+40.000)=120.000/2=60.000/2=30.000$ TL, E ise, 60.000 TL alacaktı. Şayet kanunda 670'inci madde düzenlenmemiş olsaydı, olayda C'nin mirası reddetmesi sebebiyle, onunla aynı kökte bulunan D'nin terekeden elde edeceği miras payı $(80.000/2)=40.000$ TL'ye yükselirken, başka bir kökte bulunan E'nin terekeden elde edeceği miras payı azalarak, $80.000/2=40.000$ TL'ye düşerdi. İşte Türk Medenî Kanunu'nun 670'inci maddesinde öngörülen denkleştirme yükümlülüğüyle, kökler arasında ortaya çıkabilecek eşitsizliğin giderilmesi amaçlanmıştır (Turan Başara, 2012, s. 187-188).

Türk Medenî Kanunu'nun 670'inci maddesinin yedek mirasçı atama halinde uygulanıp uygulanamayacağı, yani yedek mirasçı atama halinde mirasbırakandan denkleştirmeye tâbi bir kazandırma alan ve mirasçılık sıfatını kazanamayan şahsın yerine mirasçı olanın, 670'inci madde

²² 743 sayılı eski MK m. 604/II, "*Feri kendi eline geçmemiş olsa bile aslına yapılan teberruları iade ile mükelleftir.*" şeklinde idi. 4721 sayılı Medeni Kanun bu fıkra bilincle yer vermemiştir. Ayrıca TMK 670'inci maddede denkleştirme yükümlülüğüne bir sınırlama getirilmiş ve mirasçılık sıfatını kaybeden kişinin yerine geçen mirasçıların miras paylarında meydana gelen artış oranında denkleştirmeyle yükümlü olacaklarını düzenlemiştir. Bkz. Turan Başara, 2012, s. 191 vd.

gereğince denkleştirmeye yükümlü tutulup tutulamayacağı meselesi tartışılmıştır²³. Bir görüş, denkleştirme yükümlülüğünün yasal mirasçılar bakımından geçerli olduğuna ilişkin temel prensibin 670'inci maddede öngörülen denkleştirme yükümlülüğü bakımından da geçerli olduğundan hareketle, mirasbırakanın bu yönde bir düzenlemesi bulunmuyorsa, yedek mirasçı atama yoluyla mirasçı olan kişinin denkleştirme borçlusu olamayacağını kabul etmektedir. Diğer görüşe (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 112) göre ise, ölüme bağlı tasarruftan aksi anlaşılmadıkça, denkleştirme yükümlülüğünün yedek mirasçı atama yoluyla mirasçı olan kişiye geçtiğini kabul etmek gerekir. Kanunda da herhangi bir sınırlama getirilmeksizin, mirasçılık sıfatını kaybeden kişinin yerine geçerek mirasçı olanların denkleştirmeye yükümlü olacakları düzenlenmiştir. Zira mirasbırakanın ikinci planda mirasçı tayin ettiği kişiye, ilk planda mirasçı olandan daha fazla menfaat sağlamak isteyeceğini düşünmek yerinde değildir.

Türk Medeni Kanunu'nun 670'inci maddesi kapsamında inceleme konusu olan diğer bir husus, TMK m. 611/II'de düzenlenen mirası reddeden atanmış mirasçının payı, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufundan aksi anlaşılmadıkça, mirasbırakanın en yakın yasal mirasçısına kalacağından; mirasbırakan tarafından yapılan ölüme bağlı tasarrufta denkleştirmeye yükümlü tutulan atanmış mirasçının mirası reddetmesi halinde, onun payını alan en yakın yasal mirasçının denkleştirme borçlusu sayılıp sayılmayacağıdır. Bir görüş²⁴, yalnızca denkleştirme borçlusu yasal mirasçının mirasçılık sıfatını kaybetmesi halinde TMK m. 670'in uygulama alanı bulacağını söylerken; diğer görüş, yasal mirasçının yerini alan mirasçı ile atanmış mirasçının yerini alan mirasçı arasında yapılan ayrımı haklı bulmamakta ve sözü edilen mirasçıların da TMK m. 670 kapsamında denkleştirme borçlusu olacaklarını kabul etmektedir.

C. DENKLEŞTİRME ALACAKLISI

Denkleştirme yükümlülüğü ile denkleştirme alacağı arasında karşılıklı bir ilişki vardır. TMK m. 669'un yasal mirasçıları birbirlerine karşı denkleştirme ile yükümlü tutmasının bir gereği olarak miras açıldığında mirasbırakanın yasal mirasçısı olanlar, diğer mirasçılara yapılmış olan denkleştirmeye tabi kazandırmaların denkleştirme alacaklısı konumundadır. Dolayısıyla yukarıda bahsedilen denkleştirme borçlusu olabilmek için aranan şartlar denkleştirme alacaklısı için de geçerlidir. Atanmış mirasçılar ve mirasbırakanın ölümü anında yoksunluk, feragat, çıkarılma gibi sebeplerle mirasçılık sıfatını hiç kazanamamış kimseler veya mirası ret sebebiyle mirasçılık sıfatını geçmişe etkili olarak kaybedenler denkleştirme alacaklısı olamazlar (Antalya & Sağlam, 2019, s. 541; Güleş, 2018, s. 413; Bayramoğlu, 2013, s. 69; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 580). Denkleştirme alacaklısı olabilmek için saklı paylı mirasçı olmak aranmaz, herhangi bir yasal mirasçılık sıfatı yeterlidir (Dural & Öz, 2020, s. 327; Nar, 2016, s. 41).

²³ Görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 112; Turan Başara, 2012, s. 188 vd.

²⁴ Görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Turan Başara, 2012, s. 190.

Mirasbırakanın denkleştirmeyi talep hakkını yasal mirasçılardan bazılarında tanıyıp tanıyamayacağına ilişkin kanunda açık bir hüküm olmadığından denkleştirme alacaklılarını sınırlandırabileceği kabul edilmektedir. Bu takdirde denkleştirme talebi sadece hakkı kaldırılmayan yasal mirasçı tarafından ileri sürülebilecektir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 118; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 450; Bayramoğlu, 2013, s. 70; Turan Başara, 2012, s. 197; Çabri, 2020, s. 384). Diğer yasal mirasçıların şartlar mevcutsa ve saklı payları varsa tenkis davası açma hakları saklıdır (Dural & Öz, 2020, s. 327).

Birden fazla denkleştirme isteme hakkına sahip yasal mirasçının bulunduğu bir tereke paylaşımında, bunlardan biri veya bazısı denkleştirilme talebini ileri sürmüş ise denkleştirme konusu şey tümüyle terekeye iade olacağından, talep etmemiş yasal mirasçılarda denkleştirmeden yararlanmış olacaktır (Çabri, 2020, s. 384; Güleş, 2018, s. 414; Dural & Öz, 2020, s. 328).

Sağ kalan eşin denkleştirmede alacaklı veya borçlu olup olmadığı konusu doktrinde tartışılmıştır²⁵; ancak sağ kalan eş TMK 669/I kapsamında yasal mirasçı olarak denkleştirme alacaklısı ve borçlusu sıfatlarına sahiptir (Çabri, 2020, s. 385; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 574). Tartışma daha çok sağ kalan eşin birinci zümre mirasçılarla birlikte mirasçı olması durumunda kilitlenmektedir. Çünkü altsoy, mirasbırakandan karşılıksız şekilde aldığı kazandırmalar yönünden aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmediği sürece denkleştirme yükümlüsü olurken sağ kalan eş ancak mirasbırakanın söz konusu kazandırmaları denkleştirmeye tabi tutması halinde iade ile yükümlüdür. Bu durumda sağ kalan eşin altsoydan kanunî denkleştirme yükümlülüğünün ifasını talep edip edemeyeceği tartışması ortaya çıkmaktadır (Antalya & Sağlam, 2019, s. 541-542; Börekçi, 2020, s. 59 vd.; Kendir, 2019, s. 93 vd.; Turan Başara, 2012, s. 198 vd.; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 575-576; Çabri, 2020, s. 385).

Bir görüşe göre (İmre & Erman, 2021, s. 522; Antalya & Sağlam, 2019, s. 542), TMK 669'uncu maddenin birinci fıkrasında yer alan "birbirlerine karşı" ibaresinden hareketle denkleştirmenin ancak karşılıklı olarak aynı yükümlülük altına girebilecek kişiler arasında söz konusu olabileceği ileri sürülmüştür. Altsoy kanunî denkleştirme rejimine tabi iken, sağ kalan eş iradî denkleştirme rejimine tabi olduğundan, dolayısıyla aynı koşullarda denkleştirmeye tabi olmadıklarından eşin altsoya karşı denkleştirme alacaklısı olamayacağı savunulmuştur (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 122-123)²⁶. Yargıtay da kanun koyucunun altsoy dışındaki mirasçılar bakımından eşitlik esasından ayrıldığı ve altsoy dışındaki diğer mirasçıları karşılıklı olarak birbirlerine olan denkleştirme borcundan kurtardığı görüşündedir. Bu fikirle, sağ kalan eşin altsoya karşı denkleştirme alacağını ileri süremeyeceğine hükmetmiştir²⁷.

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 106, 118 vd.; Öztan, 2016, s. 510-511; Güleş, 2018, s. 409.

²⁶ İleri sürülen görüşler hakkında bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 451; Börekçi, 2020, s. 61; Çabri, 2020, s. 385-386; Kendir, 2019, s. 96-97; İşgüzar & Demir & Yılmaz, 2019, s. 121; Turan Başara, 2012, s. 197 vd.

²⁷ "Bir kimsenin kardeşiyle babasının veya annesiyle karısını ya da eşi ile çocuğunu aynı ölçüde sevmesi beklenemez. Aksine düşünmek insan yaradılışına ters düşer. Onun için kanun koyucu bunlar hakkında mirasta iade borcu bakımından eşitlik esasından ayrılmış, fîru dışındaki mirasçıları birbirine karşı iade borucundan

Diğer görüşe göre (Çabri, 2020, s. 386-387; Dural & Öz, 2020, s. 328), eşin yasal denkleştirme yükümlüsü olmaması, altsoydan yasal denkleştirme yükümlülüğünün ifasını talep etme hakkını ortadan kaldırmaz. Türk Medeni Kanunu'nun 669'uncu maddesinde yer alan "birbirlerine karşı" ifadesi bu çözüme engel değildir. Bu ifadeden miras payına mahsuben bir kazandırma alan bütün yasal mirasçıların diğer bütün yasal mirasçılara karşı denkleştirmeyle yükümlü oldukları anlaşılmaktadır. Oysa denkleştirmenin yalnızca aynı derecede mirasçı olanlar arasında gerçekleşeceği, yani altsoyun sadece altsoya karşı denkleştirmeyle yükümlü olacağı kastedilmemektedir. Aksi halde sağ kalan eşin elinden denkleştirme isteme hakkını almak zorlama bir yorum olacaktır.

Şu husus da belirtilmelidir ki sağ kalan eş saklı paylı mirasçı olduğundan, altsoya yapılan ve denkleştirme talep edemediği kazandırmalar için TMK 565'inci maddenin birinci bendi kapsamında tenkis talep edebileceğinden yukarıda ileri sürülen görüşler pratikten ziyade teorik bir öneme sahiptir. Ancak denkleştirme ve tenkis hükümlerinin zamanaşımı süreleri açısından farklılığı sebebiyle pratikte bir önem arz edebilir (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 452; Turan Başara, 2012, s. 204).

Atanmış mirasçılar yasal mirasçı sıfatına sahip olmadıkları için denkleştirme borçlusu sayılmadıkları gibi denkleştirme alacaklısı da olamayacaklardır. Denkleştirmeyle yükümlü yasal mirasçılar, atanmış mirasçılarla birlikte mirasçı oluyorsa, bu halde miras payları hesaplanırken, öncelikle mevcut terekeden atanmış mirasçıların miras payları çıkarılmalı, ardından kalan miktara denkleştirmeye tâbi kazandırma eklenmek suretiyle yasal mirasçıların miras payları belirlenmelidir (Kocayusufpaşaoğlu, 1960, s. 123-124; Turan Başara, 2012, s. 204-205; Çabri, 2020, s. 387; Dural & Öz, 2020, s. 328-329). Mirasbırakanın yasal mirasçısını atanmış mirasçıya karşı denkleştirme ile yükümlü tutmasında kanunen engel yoktur. Ancak böyle bir tasarruf ölüme bağlı tasarrufla yapılmalıdır ve burada gerçek anlamda bir denkleştirme olmayıp, atanmış mirasçının miras payını belirlemeye yönelik bir tasarruf olduğu belirtilmektedir (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 454; Turan Başara, 2012, s. 205-206; Dural & Öz, 2020, s. 328-329; Çabri, 2020, s. 387-388; Güleş, 2018, s. 414).

kurtarmıştır. (M.K.603/1) Şu halde Medeni Kanunun 603.maddesinin 2.fikrası sadece fer'iler arasındaki ilişki ve davalarda söz konusu olup, 603.maddenin 1.fikrası ise aralarında fûru bulunmayan mirasçıları, kapsamına almaktadır. Zaten aksi düşünülemez. Esasen fûru, eş dışındaki herhangi bir mirasçısı ile birlikte mirasçı olamaz. O halde kanun koyucu, Medeni Kanunun 603.maddenin 1.bendine fûruu dahi almak istese idi "kanuni mirasçılar"dan söz etmeye gerek yoktu. Eş ile fûruun birbirine karşı iade borcu ile yükümlü olacaklarına işaret etmek yeterdi. Oysa madde de karşılıklı olarak iade ile yükümlü mirasçılar diye genel bir ifade kullanılmıştır. Bunun amacı, fûru dışında kalan mirasçıların birbirine karşı iade borcundan kurtulmalarını sağlamaktır. Maddenin metni açık olup, bilim alanında kapsamı bakımından söz birliği vardır. (Prof. Ahmet Samim Gönensay, Prof. Kemalettin Birsen Miras Hukuku, 1956, sh.327, Prof. Rossel, Hakimlere Mahsus İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Adalet Bakanlığı yayını, Sh.664. Prof. Zahir İmre, Türk Miras Hukuku, 1968,Sh.736/738, Dr.Fikret Eren, Mirasta İade, Adalet Dergisi 1963,Sh.346/349, Prof. Nuşin Ayiter Miras Hukuku 1971, Sh.235. Prof. Kocayusufpaşaoğlu, Age.451,454) Medeni Kanunun 603.maddesinin 1.ve 2.fikralarında iade borçları bakımından konulan iki ayrı kuralın tabii sonucu olarak kanun yapıcı, eşle fûru birbirine karşı alacaklı ve borçlu yapmak istememiştir. Amaç, birbirine böylesine yakın bağlarla bağlı kişileri bir teberru yüzünden karşı karşıya getirmemek, kırgınlıklara yol açmamaktır. Şayet saklı payı zedeleme sözkonusu olursa zaten tenkis davası açmak hakkı saklıdır. (M.K:502) Doktrinde hakim olan görüş de bu doğrultudadır. Yani fûru ile eş birbirine karşı iade alacaklısı olmadığı gibi, iade borçlusu da değildir." Bkz. Y. 2. HD, E. 1980/ 1214, K. 1980/ 2923, T. 3.4.1980, www.legalbank.net (04.04.2021).

II. DENKLEŞTİRME DAVASI

A. GENEL OLARAK

Mirasta denkleştirme, TMK'da "Mirasın Paylaşılması" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu açıdan paylaşma prosedürünün bir parçası olup kanunda özel olarak denkleştirme davası düzenlenmemiştir (Avcı, 2014, s. 138; Dural & Öz, 2020, s. 343; Çabri, 2020, s. 419; Kendir, 2019, s. 123; Börekçi, 2020, s. 53; Turan Başara, 2012, s. 219; Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 581).

Denkleştirme davasının bağımsız bir dava olarak açılıp açılmayacağı noktasında öğretide farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre (İmre & Erman, 2021, s. 528-529), mirasta denkleştirmeyi talep ve dava hakkı mirasın paylaşılmasına ilişkin bir hak olduğu için denkleştirme talebi mirasın paylaşılması aşamasında ileri sürülmelidir. Mirasta denkleştirmeyi sağlayacak normal yolun mirasın paylaşılması olduğu ifade edilmektedir.

Bununla birlikte, denkleştirme hususunda bir ihtilaf olması durumunda denkleştirme davası adı altında bir dava açılabilmesi öğretide kabul edilmektedir (Antalya & Sağlam, 2019, s. 547; Dural & Öz, 2020, s. 343; İşgüzar & Demir & Yılmaz, 2019, s. 127; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 483). Denkleştirme talebi iki tür dava ile ileri sürülebilir. İlki denkleştirme yükümlülüğünün olup olmadığı veya ne miktarda olduğunun belirlenmesine yönelik bir tespit davasıdır. Denkleştirme hakkına sahip olanlar mirasın açılmasından itibaren paylaşılmasına kadar denkleştirmeye tabi kazandırmanın tespitini isteyebilirler ki bu tür davalar özellikle mirasın anlaşma ile paylaşıldığı hallerde paylaşma sözleşmesinden önce denkleştirmeye tabi kazandırmanın ve değerinin bilinmesine, paylaşma sözleşmesinin yapılmasını kolaylaştırmaya hizmet eder. İkinci dava denkleştirme konusu şeyin verilmesini isteme, mirasçılık sıfatından doğan alacak hakkına (Şener, 1975, s. 12) dayanan bir talep olup, eda davası görünümündedir (Çabri, 2020, s. 422-423; Dural & Öz, 2020, s. 343; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 484; Antalya & Sağlam, 2019, s. 547-548; Börekçi, 2020, s. 54; Turan Başara, 2012, s. 219).

Taraflar arasında, kazandırmanın denkleştirmeye tabi olup olmadığı veya denkleştirmeye tabi olduğu miktar konusunda uyuşmazlık olmasına rağmen mirasın paylaşılmasından önce bir tespit davası açılmamış ise artık mirasın paylaşılması aşaması içinde açılacak denkleştirme davasında, hem denkleştirme borcunun mevcudiyetinin ve miktarının tespiti, hem de bu borcun yerine getirilmesi talep edilir (Antalya & Sağlam, 2019, s. 547-548; Dural & Öz, 2020, s. 343). Zaten mirasın paylaşılması aşamasında açılacak olan eda davasında denkleştirme yükümlülüğünün tespitine ilişkin kısım, mahkemenin vereceği kararın gerekçesi olmaktan öteye geçmeyecek ve bu dava yine bir edim davası niteliği taşıyacaktır (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 485). Mirasın paylaşılması aşamasında eda davası açılabilirken bir tespit davası açılması ise hukuki yarar yokluğu sebebiyle dava şartı eksikliğinden reddedilir (Bayramoğlu, 2013, s. 117).

Denkleştirme talebi bağımsız bir dava şeklinde ileri sürülebileceği gibi miras paylarının oluşturulması aşamasında, paylaşma davası ile birlikte de ileri sürülebilir. Paylaşma ve denkleştirme talepleri birbirine

bağlı olduğundan her iki talebin aynı dava içinde ileri sürülmesi usul ekonomisi açısından da yararlı bulunmuştur (Eren & Yücer Aktürk, 2019, s. 581; İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 592; Çabri, 2020, s. 420). Karşı bir başka görüşe (Avcı, 2014, s. 139) göre ise denkleştirme talebinin paylaşma talebi ile birlikte ileri sürülebilmesi için objektif dava yığılması şartının gerçekleşmesi gereklidir. 1086 sayılı HUMK döneminde her iki davanın da sulh hukuk mahkemesinde görülmesi sebebiyle denkleştirme talebi, paylaşma talebiyle birlikte paylaşma davası açılırken ileri sürülebilmekteydi; 6100 sayılı HMK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte denkleştirme davasının asliye hukuk mahkemesinin görev alanına girmesi sebebiyle, bu ihtimalin gerçekleşmesi artık mümkün değildir.

Denkleştirme alacaklıları, mirasbırakanın sağlığında gerçekleştirdiği karşılıksız kazandırmaların terekeye iadesini isteme hakkına sahiptir ve bu istem kişisel bir alacak hakkı özelliği taşır. Dolayısıyla denkleştirilmeye tabi kazandırma bulunsa bile hakim bu kazandırmayı re'sen dikkate alamaz. Denkleştirme alacaklılarından tek bir mirasçının denkleştirmeyi talep etmesi, tüm kazandırmanın terekeye eklenmesi sonucu vereceğinden talep etmemiş olan yasal mirasçılar bakımından da hüküm ve sonuç doğurmasını sağlayacaktır (Çabri, 2020, s. 423; Dural & Öz, 2020, S. 328). Ancak Yargıtay bazı kararlarında denkleştirme davasından miras paylarına göre yararlanılabileceğini talebe bağlılık doğrultusunda kabul etmektedir (İşgüzar & Demir & Yılmaz, 2019, s. 128; Börekçi, 2020, s. 55)²⁸. Bunun yanısıra denkleştirmeye tabi kazandırmanın tümünün terekeye geri dönmesi gerektiğine dair kararları da mevcuttur²⁹.

B. DENKLEŞTİRME DAVASINDA İSPAT

1. Altsoya Yönelik Denkleştirme Talebinde İspat Yükü

TMK m. 669'e göre mirasbırakanın çeyiz, kuruluş sermayesi vermek, bir malvarlığını devretmek yahut borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça denkleştirmeye tabidir. Bu tür kazandırmalar açısından mirasbırakanın hiçbir açıklama yapmamış olması durumunda miras payına mahsuben yapıldığı yönünde yasal karine vardır (Kocayusufoğlu, 1987, s. 468), dolayısıyla denkleştirmeye tabidir. Yasal karinenin aksini savunan kişinin doğal olarak bu iddiasını kanıtlaması beklenir (Serozan

²⁸ "...davacının miras payı oranında denkleştirmeye karar verilmesi gerekirken yanlış değerlendirme ile eksik araştırma neticesinde hüküm kurulması doğru görülmemiş ve hükmün bu nedenlerle bozulması gerekmiştir." Y. 14. HD, T. 18. 04. 2019, E. 2016/ 9034 K. 2019/ 3584, www.legalbank.net (04.04.2021).

²⁹ "İade, terekeye yapılır, davacı mirasçının miras payı oranında iade yapılmaz." Bkz. Y. 14. HD, T. 18.4.2019, E. 2016/ 9034, K. 2019/ 3584; Y. 2. HD, T. 08.09.2014, E. 2014/10861 K. 2014/16605, www.legalbank.net (01.04.2021); "...Davacıların denkleştirme iddiası gerçekleşmiştir. ...tespit edilen bu değerlerin teberru dışında kalan (ortaklığı giderilen taşınmazlar da dahil olmak üzere) terekeye eklenerek, net tereke tutarının belirlenmesi, buna göre davalının yasal miras payının hesaplanması..." Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 17.12.2009, E. 2009/14753 K. 2009/21912, www.legalbank.net (04.04.2021).

& Engin, 2019, s. 588; Oğuzman, 1995, s. 330; İnal, 2007, s. 278; Börekçi, 2020, s. 69; Kendir, 2019, s. 129-130)³⁰.

³⁰ “...Yapılan kazandırmanın miras payına mahsuben olmadığını kanıtlayamamışlardır. O halde, davalılara yapılan bu kazandırmalar iadeye tabidir.” Bkz. Y. 2. HD, T. 17.04.2012, E. 2011/2492, K. 2012/9889, www.legalbank.net (01.04.2021); Benzer yönde bkz. Y. 14. HD, E. 2015/10596, K. 2016/3015, T. 09.03.2016; YHGK, E. 2003/2-583, K. 2001/565, T. 08.10.2003, www.legalbank.net (04.04.2021); Y. 2. HD, E. 2010/3084, K. 2010/11268, T. 8.6.2010, www.lexpera.com (03.04.2021); “Füruu yararına yapılan bağışları düzenleyen 2. fıkra tümü ile değerlendirildiğinde görülecektir ki yasakoyucu ortaya bir karine getirmiştir: ‘füruu yararına yapılan bağışlar onun miras payına mahsuben yapılmıştır ve iadeye tabidir’, bu karine aslında bir babanın çocukları arasında eşit davranması yolundaki duyguya da uygun düşmektedir. Yasakoyucu babanın çocukları arasında bir ayırım yapma gereğinin de hayatın akışı içerisinde belirebileceğini de gözeterek miras bırakanın bu yolda hareket edebilme olanağını da getirdiği düzenlemede ‘hilafına açıkça bir teberru yapılmış olmadıkça’ sözlerini kullanmak suretiyle açmıştır. Olayda, yukarıda değinilen Medeni Kanun’un 6. maddesindeki genel kural uyarınca ispat yükü öncelikle davacıya düşerse de davacı az önce açıklanan yasal karineden istifade ettiğinden ispat yükü yer değiştirerek karinenin aksini savunan davalının bağışın iadeye tabi olmadan yapıldığını ispat zorunda bulunduğunu kabulü gerekir.” Bkz. YHGK, E. 1984/2280, K. 1986/58, T. 29.01.1986, www.legalbank.net (01.04.2021); “Dava mirasta iade isteğine ilişkindir. Taraflar kardeşlerdir. Davacılar müşterek miras bırakanları babalarının dava konusu taşınmaz miras hissesine mahsuben davalı kardeşlerine bağışladığını ileri sürerek bu yerin terekeye iadesini talep etmişlerdir. Davalı bağışın miras payına mahsuben değil kayıtsız şartsız yapıldığını savunarak davanın reddini istemiştir. Özel daire ile mahkeme arasındaki görüş ayrılığı ispat yükünün hangi tarafa ait olduğu noktasında toplanmaktadır. Uyuşmazlığın çözümünde öncelikle M.K.nun 3. faslında yer alan mirasta iade ile ilgili M.K.nun 603. maddesinde getirilen tüm sistem üzerinde durulması gereklidir. Hukuk Genel Kurulunun 29.1.1986 gün 280-58, yine 13.5.1987 gün 776-361 ve 12.10.1988 gün 326-785 sayılı kararlarında açıkça vurgulandığı üzere anılan 603. maddenin 1. bendinde kanuni mirasçılara müteveffa tarafından yapılan teberrulara ilişkin olarak “kanuni mirasçılar, miras hissesine mahsuben müteveffanın sağlığında almış oldukları bütün teberruları terekeye iadeye birbirlerine karşı mükellefler hükmü getirilmiş 2. fıkra ise müteveffa tarafından füru lehine yapılan teberrulara ilişkin olarakta “müteveffa tarafından hilafına açıkça bir teberru yapılmış olmadıkça füru lehinde bahsedilen cihaz, tesis masrafi borçtan ibra suretiyle ve bu kabilden sair suretlerle bahsedilen menfaatler iadeye tabiidir” hükmüne yer verilmiştir. Yine M.K.nun 6. maddesinde ispat yükü konusunda genel bir kural konulmuş ve “kanun hilafını emretmedikçe iki taraftan her biri iddiasını ispatı mecburdur” denilmiştir. Medeni Kanunun 603. maddesi füru yararına yapılan bağış konusunu özel olarak ikinci fıkra düzenlemiştir. İkinci fıkra hükmünden açık bir şekilde anlaşılmaktadır ki bu konuda öncelikle miras bırakanın irade beyanına başvurulacaktır. Asıl olan miras bırakanın arzusuna saygı göstermektir. Miras bırakanın açık bir irade beyanında bulunması halinde bu irade esas alınacaktır. Açık irade beyanında bulunulmaması halinde yasal düzenlemenin getirdiği ilkelere hareket olunmalıdır. Füru yararına yapılan bağışları düzenleyen 2. fıkra tümü ile değerlendirildiğinde görülecektir ki yasa koyucu ortaya bir karine koymuştur; “füru yararına yapılan bağışlar onun miras payına mahsuben yapılmıştır ve iadeye tabidir”. Bu karine aslında bir babanın çocukları arasında eşit davranması yolundaki tabii duyguya da uygun düşmektedir. Yasa koyucu babanın çocukları arasında bir ayırım yapma gereğinin de hayatın olağan akışı içerisinde belirebileceğini gözeterek miras bırakana bu konuda hareket edebilme olanağını da getirdiği düzenlemede “hilafına açıkça bir teberru yapılmış olmadıkça” sözlerini kullanmak suretiyle bu yolu açmıştır. O halde iade borcunda Medeni Kanunun 6. maddesindeki genel kural uyarınca ispat yükü öncelikle iade isteyen fürua düşerse de iade isteyen, iadeye tabi olduğunda uyumsuzluk olmayan mallarda az önce açıklanan yasal karineden yararlanacağından ispat yükü yer değiştirecek karinenin aksini savunan lehine tasarrufta bulunulan füruun bağışı iadeye tabi olmadan yapıldığını ispat zorunda bulunduğunun kabulü gerekecektir. Bu kurallar bağışı iadeye tabi mallardan bulunduğunun uyumsuzluk konusu olmaması halinde uygulanacaktır. Demek ki MK. 603. maddenin 2. fıkrasında sayılan menfaatler söz konusu olduğunda asıl olan bunların iadeye tabi olduğudur ve yukarıda açıklanan hukuki esaslar uyarınca iadeye tabi olmadan bahşedildiğini yararına tasarrufta bulunulan füru ispat zorundadır. Bahşedilen menfaatler 2. fıkra sayılanlar dışında ise durum ne olacaktır. Bu takdirde tabiatıyla yasal karinenin devreye girmesinden söz edilemeyeceğini Medeni Kanunun 6. maddesindeki genel kural uyarınca iadeye tabi olarak yapıldığını ispat yükü iade isteğinde bulunan fürua düşecektir. İsviçre Federal Mahkemesi de bu görüştedir. Jdt 1951-I-324; Jdt 1951-I-438 (Prof. Dr. H. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku Sh. 472) Belirtmek gerekir ki yasa koyucu füru yararına bahsedilen her türlü menfaatlerde yasal karinenin uygulanacağı görüşü ile 603/2. fıkrayı genel bir kural olarak benimsemek isteseydi bu durumda bahşedilen menfaatler açısından cihaz iş kurma yardımları gibi bir yoruma girmesine gerek bulunmadığı kuşkusuzdur. Yasa koyucu fürua yapılan teberrularla ilgili olarak nitelik yönünden bir sınırlandırma getirmiş ve bu sınırlandırmadan vazgeçmeksizin aynı niteliktedir. Menfaatleri de maddenin kapsamına almıştır. Gerçekten M.K. 603/2. maddesi ile

Mirasbırakan, bu kapsama giren bir kazandırmayı açık şekilde ortaya koyduğu bir beyan ile denkleştirmeden muaf tutulmasını kararlaştırabilir. Yasal mirasçılar arasında uyumsuzluk olması durumunda söz konusu kazandırmanın mirasbırakan tarafından denkleştirme dışı tutulduğunu davalı konumundaki altsoy ispat eder (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 454). Miras bırakanın iradesinin denkleştirmeye tabi olup olmadığının ispatı şekle tabi değildir, her türlü delille ispat edilebilir (Oğuzman, 1995, s. 330; İmre & Erman, 2021, s. 518; Kendir, 2019, s. 130)³¹. Bu duruma istisna sunan

kaynak İsviçre metni farklı ise de bu farklılık hukuki esaslarda değil sadece niteliğe ilişkin kapsamdadır. Kaynak metinde nitelik daha geniş tutulmuştur. Ve MK.nun 603. maddesini karşılayan kaynak İsviçre metninin 626/2. maddesinde (Abandons de biens) mal varlığının devri sözlerine yer verilmiştir. Somut olayda 1315 (1899) D.lu muris 1971 yılında 1930 D.lu olan oğlu davalıya dava konusu tarla cinsindeki taşınmazını kayıtsız şartsız bağışlamıştır. Tüm dosya içeriğine göre fûru lehine yapılan bağışın M.K.nun 603/2. maddesinde ifadesini bulan cihaz, tesis masrafı borçtan ibrayı sağlamak amacına yönelik bulunduğu yada nitelik itibarıyla bu kabilden bahsedilen bir menfaat kapsamında olduğu belirlenememiştir. Bu itibarla davacının yasal karineden yararlanması mümkün değildir. Olayda ispat külfetinin yüklenmesinde uygulanması gereken M.K. 6. maddesinde öngörülen genel kuraldır. O halde yerel mahkemenin olayda ispat külfetinin davacı tarafa düştüğüne ilişkin direnmesi yerindedir. Ne var ki mahkemece kurulan hükmün esasına yönelik temyiz itirazları incelenmediğinden dosya gerekli tetkikatın yapılması için Özel Dairesine gönderilmelidir.” YHGK, T. 19.12.1990, E. 1990/2-534 K. 1990/648. Benzer yöndeki kararlar için bkz. Y. 2. HD, T. 08.06.2010, E. 2010/3084 K. 2010/11268; Y. 2. HD, T. 09.10.2007, E. 2006/18009 K. 2007/13692, www.legalbank.net (04.04.2021).

³¹ “...Miras bırakanın iradesinin denkleştirmeye (iadeye) tabi olup olmadığının ispatı şekle tabi değildir, her türlü delille ispatlanabilir.”. Bkz. Y. 14. HD, T. 18.4.2019, E. 2016/9034, K. 2019/3584; Y. 2. HD, T. 08.09.2014, E. 2014/10861 K. 2014/16605, www.legalbank.net (01.04.2021); “Davacı Melih Tayfun Şenyapar vekili, davacı ile davalının kardeş olup muris babaları Fahrettin Şenyapar’ın 1/3 hisse ile mirasçıları olduklarını, murisin 29.04.2003 tarihinde vefat ettiğini, ölümünden 7 gün önce 22.4.2003 tarihinde muris Koçbank Eskişehir şubesinde bulunan 15371492 nolu hesabından 4.4.2003 tarihindeki değeri 45.009.177.294 TL. olan 7.5.2003 dönüş tarihli hazine bonosunu davalı kızına virman yaptığını, kanunun ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun altsoya yapılan karşılıksız kazandırmaların miras payına mahsuben yapıldığını ve terekeye iadeye tabi olduğunu karine olarak kabul ettiğini, bu karinenin aksinin davalı tarafça ispatlanması gerektiğini, murisin davalı kızına yaptığı bu karşılıksız kazandırmanın miras payına mahsuben yapılmadığı veya iadeye tabi olmayacağı yönünde açık bir iradesi bulunmadığını ileri sürerek, dava konusu hazine bonosunun 7.5.2003 tarihindeki değerinin yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsili ile muris Fahrettin Şenyapar terekesine iadesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Birleşen dava davacısı Fatih Taner Şenyapar vekili, murislerinin ölümünden 7 gün önce 45.009.177.294 TL.tutarındaki hazine bonosunu davalı Zuhal Akalın’a devrettiğini, bunun murisi kandırarak yapılan bir kazanım olduğunu, murisin baskı altında bu parayı kızına verdiğini bunun da davalının kötü niyetli olduğunu gösterdiğini, bu yüzden davalının aldığı terekeye iade etmek zorunda bulunduğunu belirterek 45.009.177.294 TL.karşılıksız kazandırmanın terekeye iade edilmesini, mümkün olmadığı takdirde davacının payına düşen 15.003.059.059 liranın davalıdan alınmasına karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı Zuhal Akalın vekili, davanın haksız ve mesnetsiz açıldığını, muris tarafından verilen paranın zaten davalının olduğunu, davalının eşiyile 1 yıldır şiddetli geçimsizlik yaşadığını bu nedenle birikimlerini babasının banka hesabı üzerinde tuttuğunu, davacının “alt soya bir kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığı ve terekeye iadeye tabi olduğunun karine olduğu” iddiasının bu davada uygulama yeri olmadığını, dava dilekçesinde belirtilen davalıya yapılan kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığını kabul etmediklerini, bu durumda ispat yükünün davacıya düşeceğini, sonuç olarak dava konusu kazandırmayı diğer iddiaları kabul olmasa bile “bakım karşılığı” murisin davalıya “iadeye tabi olmamak” ve “miras payına mahsup edilmemek “şartı ile yapıldığını kabul etmek gerektiğini belirterek davanın reddine karar verilmesini cevaben bildirmiştir. Mahkemenin, “Tüm dosya kapsamından murisin söz konusu hazine bonolarını kızının miras payına mahsuben vermediği yönünde açık bir irade beyanında bulunmadığı; Bu yöndeki yasal karinenin aksinin ispatının davalı tarafa ait olmasına karşın, soyut itiraz dışında karinenin aksinin ispatlanamadığı; Bu durumda kazanımın terekeye iadesi gerektiği kanaatine varıldığı” gerekçesiyle davanın kabulüne dair verdiği karar, Özel Dairece yukarıda belirtilen nedenlerle bozulmuş, mahkemece “Muafiyetin tanıkla ispatının mümkün bulunmadığı” gerekçesi ile önceki kararda direnilmiştir. Her ne kadar mahalli mahkeme kararı aksi yönde ise de; taraflar kardeş olup, HUMK’nun 293/1 maddesinde yazılı kişilerden olduklarından, tanıkla ispat olanağı bulunduğu gibi, Hukuk Genel Kurulunun 13.12.1974 gün 1972/T-119 E,1356 K.sayılı ilamında da benimsendiği gibi tüm maddi olaylar hakkında her zaman tanık dinlenebilir. O halde somut olayda davalı tarafından bildirilen tanıkların HUMK 253 ve devamı maddelerine uygun olarak dinlenmesi gerekir. Aksi halde savunma hakkı kısıtlanmış olur. Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve

yazarlar, mirasbırakanın irade açıklamasının yazılı olması durumunda bunun aksinin ancak kesin delille ispatlanabileceğini savunmaktadır (Tekdoğan, 2021, s. 143; Günay, 2015, s. 103, 110).

Altsoya yapılmasına karşın TMK m. 669/II'nin kapsamı dışında kalan kazandırmalarda söz konusu maddedeki yasal karine geçerli değildir (Oğuzman, 1995, s. 330; İnal, 2007, s. 283). Dolayısıyla bu kapsama girmeyen kazandırmalar için uyumsuzluk olması durumunda, genel ispat kuralı yani TMK m. 6 devreye girecek, herkes hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlü olduğundan ispat yükü davacı altsoyda olacaktır (Oğuzman, 1995, s. 330; Kendir, 2019, s. 132)³².

Mirasbırakanın, altsoyuna yaptığı kazandırma onun miras payını aşıyorsa, genel kuralda olduğu gibi kazandırmanın tamamı denkleştirmeye tabidir. Ancak bu aşan kısmın kendisinde kalmasını isteyen mirasçı, TMK m. 672'nin açık düzenlemesi gereği, mirasbırakanın aşan kısmı kendisine bırakmak istediğini ispat etmek durumundadır (Oğuzman, 1995, s. 329). TMK m. 669/II'de yer verilen "açıkça" ifadesine TMK m.672'de yer verilmediğinden buna ilişkin irade beyanının şartları daha hafiftir, altsoy mirasçı bu beyanın varlığını her çeşit delille ispatlayabilir (Aykonu, 1973, s. 704; İmre & Erman, 2021, s. 530; Bayramoğlu, 2013, s. 71).

TMK m. 674/I'e göre mirasbırakanın çocuklarının eğitim ve öğrenimi için yaptığı giderler sebebiyle geri verme yükümlülüğü, mirasbırakanın aksini arzu ettiği ispat edilmedikçe ancak alışılmış ölçüleri aşan kısım için mevcuttur. Bu giderlerin alışılmış ölçüler içinde kalıp kalmadığı açılacak davada hakim tarafından takdir edilir. Bununla birlikte mirasbırakan tarafından kendisine alışılmış ölçüleri aşacak şekilde eğitim ve öğrenim giderleri yapılan altsoy, bu aşan kısım açısından mirasbırakanın iade yükümlülüğü öngörmediğini ispat etmekle yükümlüdür (Güleş, 2018, s. 418; Bayramoğlu, 2013, s. 71).

TMK m. 675/II'ye göre altsoy hısımlarının evlenmelerinde, alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderlerinin denkleştirmeye tâbi olmadığı asıl olduğundan denkleştirmeye tâbi olduğunu iddia eden davacı ispat ile yükümlüdür (Oğuzman, 1995, s. 329; Kendir, 2019, s. 133).

2. Altsoy Dışındaki Yasal Mirasçılara Yönelik Denkleştirme Talebinde İspat Yükü

Altsoy dışındaki yasal mirasçıların mirasbırakandan aldıkları karşılıksız kazandırmaların TMK m. 669/1'e göre denkleştirilmesi talep edilir. Bu fıkra gereğince denkleştirme yükümlülüğü ancak mirasbırakanın bunu iradi şekilde öngörmesi durumunda gündeme gelir (Serozan & Engin, 2019, s. 588). Burada ispat bakımından TMK m. 6'daki genel kural devreye girecektir. Denkleştirmeyi talep

kanıtlara, bozma kararında açıklanan gerektirici nedenlere göre, Hukuk Genel Kurulu'nca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır." Bkz. YHGK 11.07.2007 E. 2007/ 2-493, K. 2007/ 551; Y. 14. HD, T. 6.04.2015, E. 2015/ 3521, K. 2015/ 3723, www.legalbank.net (04.04.2021).

³² "... fîru lehine yapılan bağışın MK'nın 603/2. maddesinde ifadesini bulan cihaz, tesis masrafi borçtan ibrayı sağlamak amacına yönelik bulunduğu ya da nitelik itibarıyla bu kabilden bahşedilen bir menfaat kapsamında olduğu belirlenmemiştir. Bu itibarla davacının yasal karineden yararlanması mümkün değildir. Olayda ispat külfetinin yüklenmesinde uygulanması gereken MK 6. maddesinde öngörülen genel kuraldır." Bkz. YHGK. T. 19.12.1990, E. 1990/ 2-534, K. 1990/ 648, www.legalbank.net (04.04.2021).

eden mirasçı, iradi denkleştirme yükümlülüğünün söz konusu olduğunu, kazandırmanın denkleştirmeye tabi olmak üzere yapıldığını ispat yükü altındadır³³. Davacı bu anlamda söz konusu kazandırmanın altsoy dışındaki mirasçıya miras payına mahsuben verildiğini her türlü delille kanıtlayabilir (Bayramoğlu, 2013, s. 71-72. Turan Başaran, 2012, s. 214-215)³⁴.

Sağ kalan eşin altsoy ile mirasçı olması durumunda denkleştirme alacaklısı olup olmayacağı öğretide tartışmalı olmakla birlikte mirasbırakan, eşine yaptığı karşılıksız bir kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğunu her zaman kararlaştırabilir. Bu durumda eşe yapılan kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğu TMK m. 6'daki genel ispat kuralı uyarınca, denkleştirmeyi talep eden yasal mirasçılar tarafından ispatlanacaktır (Kendir, 2019, s. 134-135)³⁵.

C. DENKLEŞTİRMEYE TABİ KAZANDIRMANIN DENKLEŞTİRME DEĞERİ VE İADE BORCUNUN KAPSAMI

1. Denkleştirme Değeri

Denkleştirmeye karar verildiğinde denkleştirmeye tabi kazandırmanın hangi andaki değerinin dikkate alınacağı ve denkleştirme yükümlüsünün elde ettiği yararlar ile kazandırmanın uğradığı hasarlardan

³³ Bu konuda, mirasbırakanın bağışlamaları hakkında mirasçılar birbirlerine bilgi vermekle mükelleftirler. TMK m. 649/II hükmü burada da uygulanabilir. Bkz. İmre & Erman, 2021, s. 529.

³⁴ “*Dava mirasta iade istemine ilişkindir (TMK m.669). İadenin kastedilmediğinin kabulü için, belli bir şekilde beyana lüzum yoktur. Bu husus her türlü delille kanıtlanabilir. Toplanan delillerden; dava konusu 1528,1529 ve 1498 parsel sayılı taşınmazların 02.08.1976 tarihinde muris B.B. tarafından bila bedel ve kayıtsız şartsız davalı İbrahim'e hibe edildiği, dinlenen tanık ifadelerinden de bu durumun doğrulandığı, murisin terekeye iade kastının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Murisin tahakkuk eden bu kastı karşısında, Türk Medeni Kanununun 669. maddesinin şartlarının oluşmadığı ve davanın reddi gerektiği düşünülmeden, yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.*”. Bkz. Y. 2 HD, E. 2013/2285, K. 2013/4457, T. 21.02.2013 www.legalbank.net (04.04.2021).

³⁵ “*...Davacı, mirasbırakanın 18.04.2005 tarihinde davalı (eşine) aktardığı paranın, miras payına mahsuben verildiğine ilişkin bir delil getirememiştir. O halde, davalıya aktarılan para ile ilgili denkleştirme isteğinin reddi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.*”. Bkz. Y. 2. HD, E. 2009/625, K. 2009/6776, T. 09.04.2009, www.legalbank.net (01.04.2021); “*Mirasbırakan tarafından sağlığında eşine yaptığı kazandırma, açıkça iadeye tabi olduğu belirtilmedikçe kural olarak iadeye tabi tutulamaz. Davalı eşe yapılan kazandırma Türk Medeni Kanunu'nun 669/2. maddesinde sayılanlardan değildir. Bu durumda karşılıksız kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığına ve iadeye tabii olduğunu davacı her türlü delille kanıtlayabilir. Öyleyse ispat yükü davacıdadır. (TMK md. 669/1) Davacılar vekilinin 21.12.2004 tarihli delil listesinde tanık beyanına dayanılmıştır. Mahkemece davacılar vekiline tanıklarının isim ve adreslerini bildirmesi için mehil verilmesine, bildirdiği takdirde tanıklarının dinlenilip sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.*”. Bkz. Y. 2. HD, E. 2011/9794, K. 2011/12587, T. 18.07.2011, www.legalbank.net (04.04.2021). “*... Davacıların miras bırakanın ilk ve ikinci eşinden olma çocukları, davalının ise miras bırakanın üçüncü eşi olduğu ve miras bırakanın ölümünden sonra, davalının muris ile müşterek hesaplarındaki paranın yarısını çektiği sabittir. Miras bırakanın altsoy dışındaki mirasçılarında birine sağlığında yaptığı karşılıksız kazandırmanın iadeye tabi olabilmesi için bunun miras payına karşılık yapılması ve bu konuda miras bırakanın açık bir irade beyanı olması gerekir. Açık bir irade beyanı yok ise yapılan karşılıksız kazandırmanın miras payına karşılık yapılarak iadeye tabi olduğunu genel kural gereği iddia edenin ispat etmesi gerekir. O halde somut olayda; muris tarafından eşi lehine yapılan karşılıksız kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığının iddia eden davacılar tarafından ispat edilmesi gerekir. Tüm dosya içeriğine göre davacılar tarafından davalı lehine yapılan karşılıksız kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığının kanıtlanmadığı anlaşılmıştır.*”. YHGK, T. 8.10.2003, E. 2003/2-583, K. 2003/565; Y. 14. HD, T. 15.12.2015, E. 2015/10823, K. 2015/11645, www.legalbank.net (06.04.2021).

sorumlu olup olmayacağı hususlarının tespiti önem arz eder. TMK m. 673'e göre denkleştirme, kazandırmanın denkleştirme anındaki değerine göre yapılır; yarar ve zarar ile gelir ve giderler hakkında mirasçılar arasında sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır (Çabri, 2020, s. 443). Bu hüküm ile mirasbırakan tarafından mirasçısına kazandırılan bir malın mirasın açıldığı yani mirasbırakanın vefatı anındaki değeri³⁶ ile denkleştirmenin yapıldığı andaki³⁷ değeri arasında, araya uzun zaman girebileceğinden, ciddi farklar doğabileceği gözetilerek mirasçılarının birbirleri zararına hak elde etmesinin önüne geçilmiştir (Kılıçoğlu, 2015, s. 472, 473; Kendir, 2019, s. 146).

Denkleştirme değerinin belirlenmesi denkleştirme konusuna göre farklılık arz etmektedir. Denkleştirmeye tabi kazandırmanın konusu belli bir miktar para ise bu durumda denkleştirme gününde ulaştığı alım değeri dikkate alınacaktır. Mirasçılar arasında eşitliği sağlamak için enflasyonun yüksek olduğu ülkemizde paranın alım gücünün hızlı değiştiğini göz önünde tutmak gerekir (Çabri, 2020, s. 444)³⁸. Aksi görüşe göre (Turan Başara, 2012, s. 235; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 486, Bayramoğlu, 2013, s. 136) denkleştirmeye tabi kazandırma bir miktar paradan ibaret ise, mirasbırakanın sağlığında denkleştirme borçlusu mirasçıya vermiş olduğu miktar, herhangi bir değişiklik söz konusu olmaksızın denkleştirilmeye tabi olmalıdır. Örneğin, mirasbırakandan 100.000 TL alan mirasçı, 100.000 TL miktarında denkleştirmeye yükümlü olur.

Denkleştirmeye tabi kazandırmanın konusu para dışında taşınır ya da taşınmaz mal veya bir hak olması halinde bunların denkleştirme günündeki objektif değerleri denkleştirmeye esas alınacaktır (Çabri, 2020, s. 444-445; Kılıçoğlu, 2015, s. 473; Turan Başara, 2012, s. 235). Örneğin, 2005'te ölen mirasbırakan sağlığında kızı A için bir işyeri satın almıştır. A'nın kardeşi B, A aleyhine 2006'da denkleştirme davası açmış ve mahkeme 2007'de işyerinin değeri için keşif yapmıştır. Bu iş yerinin mirasın açıldığı tarihteki değeri 300.000 TL, denkleştirme davasının açıldığı tarihte 400.000 TL, keşif tarihinde 550.000 TL'dir. Bu durumda TMK m.673/1'e göre kazandırmanın denkleştirme anındaki değeri, dolayısıyla keşiften sonra karar verileceğinden keşifte tespit edilen değeri dikkate alınacaktır. Başka bir örnekte kazandırmanın yapıldığı sırada değeri 150.000 TL olan otomobilin, denkleştirme talep

³⁶ EMK, m. 607, mirasın açıldığı günkü değer dikkate alınacağını düzenlemiştir.

³⁷ Bir görüşe göre denkleştirme anı paylaşmadan önce tespit davası söz konusu ise bu davanın açıldığı an; paylaşım söz konusu ise denkleştirmeye ilişkin davadaki dava tarihidir. Bkz. Antalya & Sağlam, 2019, s. 549.

³⁸ Eski kanuna göre denkleştirme değeri belirlenirken mirasın açılma zamanını yani mirasın ölüm gününü esas alan bu kararda da kazandırma para cinsinden olduğunda o günkü ulaştığı değer tespitine karar verilmiştir: "Mirasta denkleştirme iddiası gerçekleştiği takdirde; denkleştirmeye tabi kazandırmaların ölüm günündeki değerlerinin tespiti ve davacının miras payının buna göre hesaplanması gerekir. Davacıların denkleştirme iddiası gerçekleşmiştir. O halde ilk iş olarak, mirasbırakan tarafından davalıya hibe edilen (96), (718) ve (373) parsel sayılı taşınmazların ölüm günündeki değerlerinin ve mirasbırakanın sağlığında üçüncü kişiye satıp bedellerini davalıya verdiği taşınmazların satış bedellerinin ölüm gününde ulaştığı değerlerin tespit edilmesi, tespit edilen bu değerlerin teberru dışında kalan (ortaklığı giderilen taşınmazlar da dahil olmak üzere) terekeye eklenerek, net tereke tutarının belirlenmesi, buna göre davalının yasal miras payının hesaplanması..." Bkz. Y. 2. HD, T. 17.12.2009, E. 2009/14753, K. 2009/21912, www.legalbank.net (06.04.2021).

edildiğindeki değeri 100.000 TL'ye düşmüş ise denkleştirme borcu belirlenirken denkleştirme anındaki değeri 100.000 TL esas alınır.

Denkleştirme konusu kazandırmanın, denkleştirme tarihinden önce denkleştirme borçlusu tarafından bir ivaz karşılığında üçüncü kişiye devredilerek elden çıkması durumunda hangi değer dikkate alınacağı kanunda öngörülmemiştir³⁹. TMK'nın 673. maddesinin eski kanundan farklı düzenleniş amacından hareket edildiğinde, daha önceden elden çıkarılmış olan mallar bakımından da ayırım yapılmaksızın denkleştirme tarihindeki objektif piyasa değerinin esas alınacağı sonucuna varmak mümkündür (İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 598; Turan Başara, 2012, s. 237; Bayramoğlu, 2013, s. 137).

Eğer denkleştirmeye tabi kazandırma denkleştirme tarihinden önce karşılıksız olarak üçüncü kişiye devredilmiş ise bir görüş (Oğuzman, 1995, s. 329)⁴⁰ denkleştirme yükümlülüğünün devamını savunurken; diğer görüş (Çabri, 2020, s. 445) m. 673/II'nin sebepsiz zenginleşme hükümlerine yaptığı atıf sebebiyle iyiniyetli olarak devirde denkleştirme yükümlülüğünün sona erdiğini, kazandırmayı iade etmesi gerektiğini biliyorsa (kötüniyetliyse) denkleştirme yükümlülüğünün devam ettiğini savunmaktadır. Denkleştirme yükümlülüğünün varlığında kazandırmanın denkleştirme anındaki objektif piyasa değeri esas alınır.

2. İade Borcunun Kapsamı

Denkleştirmeye tabi kazandırmanın değerinin belirlenmesi için denkleştirme anındaki değerinin belirlenmesi farklı, denkleştirme anına kadarki değer artışı ve azalmaları ile bu kazandırma sayesinde elde edilen artı kazançlarla kayıpların denkleştirme hesabına etkisi farklıdır (Dural & Öz, 2020, s. 345). TMK m. 673/II, yarar ve zarar ile gelir ve giderler hakkında mirasçılar arasında sebepsiz zenginleşme hükümlerinin (TBK m. 79-80) uygulanacağını düzenlemiştir. Örneğin; denkleştirmeye tabi kazandırmanın bir ev olduğu düşünülürse bu evin denkleştirme değeri, devredildiği sıradaki hali dikkate alınarak fakat denkleştirmenin yapıldığı andaki rayiçlere göre belirlenecektir. Ancak sonradan bu evde meydana gelen hasarın ve yıpranmanın sebep olduğu zararlar veya ev kiraya verilmişse bu sayede elde edilen kazançların akıbeti denkleştirme borçlusunun iyiniyetli veya kötüniyetli olmasına göre sebepsiz zenginleşmenin ilgili hükümlerince belirlenecektir.

Sebepsiz zenginleşmede, sebepsiz zenginleşenin iade borcu iyiniyetli olup olmamasına göre belirlendiğinden denkleştirme yükümlüsü mirasçının da iyiniyetli olup olmadığı TMK m. 3'e göre belirlenecektir. Denkleştirme borçlusu, kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğunu bilmiyor ve bilmesi de gerekmiyorsa iyiniyetlidir. İyiniyetin varlığı asıldır ancak denkleştirme yükümlüsü mirasçı kendisinden beklenen özeni göstermesi durumunda denkleştirme yükümlülüğünü öğrenebilecek durumdaysa kötüniyetli sayılır (Bayramoğlu, 2013, s. 139).

³⁹ EMK, 607. maddesinde denkleştirme konusu malın daha önce satılmış olması halinde, satış bedelinin dikkate alınacağı şeklinde düzenleme mevcuttu.

⁴⁰ Bu görüşü savunanlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Turan Başara, 2012, s. 237.

Denkleştirme yükümlüsü iyiniyetli ise iyiniyetli sebepsiz zenginleşen gibi denkleştirme konusu malda meydana gelen zararlardan sorumlu tutulmayıp, mirasın açıldığı sırada elinde kalan miktar ile sorumludur (TBK m. 79/I) (Turan Başara, 2012, s. 241 vd.; Dural & Öz, 2020, s. 345; Bayramoğlu, 2013, s. 140 vd.)⁴¹. Denkleştirme konusu şeyde meydana gelen zararlardan sorumlu olmaması, zararın meydana gelmesinde kusuru bulunmaması şartına bağlı değildir. Bu bakımdan iyiniyetli mirasçı kusuru olsun olmasın söz konusu malın yok olmasından veya malda meydana gelen değer kayıplarından sorumlu değildir ancak bu maldan elde etmiş olduğu kaim değerleri⁴² her zaman iade etmekle yükümlüdür (Turan Başara, 2012, s. 241 vd.; Dural & Öz, 2020, s. 345; Bayramoğlu, 2013, s. 140 vd.). Örneğin; mirasbırakan tarafından oğluna denkleştirmeye tabi bir ev alınmış ve bu ev depremde tamamen yıkılmış ise denkleştirme borçlusunun sorumluluğu sona erer. Ancak evin yıkılması sebebiyle deprem sigortasından bir tazminat almışsa bu değeri iade ile yükümlüdür.

Denkleştirme konusu malın değeri denkleştirme anına kadar artmış ise aynî ve nakdî olarak bu değer artışından denkleştirme borçlusu sorumludur. Ancak malın değeri denkleştirme yükümlüsünün sarf ettiği emek veya masraflar sebebiyle artmış ise bu fazlalığı iade yükümlülüğü bulunmamaktadır (Çabri, 2020, s. 447; Dural & Öz, 2020, s. 345).

Denkleştirme borçlusu mirasçı, denkleştirme konusu şeyden birtakım semereler veya başka yararlar elde etmiş ise iyiniyetli ya da kötüniyetli olduğuna bakılmaksızın sebepsiz zenginleşme hükümlerince bunları iade ile yükümlüdür (Turan Başara, 2012, s. 242-243)⁴³.

Denkleştirme borçlusu kötü niyetli ise, kötü niyetli sebepsiz zenginleşenin iade yükümlülüğünü düzenleyen Türk Borçlar Kanunu'nun 79/II'nci maddesi uyarınca⁴⁴, denkleştirme konusu malda kusuruyla sebep olduğu zararlardan sorumlu tutulur. Böyle bir durumda denkleştirme değeri tespit edilirken, kazandırma konusu şeyin iktisap edildiği andaki hali esas alınır. Eğer denkleştirmeye tabi kazandırma denkleştirme borçlusunun kusuru olmaksızın zarara uğramışsa, bu takdirde denkleştirme borçlusu meydana gelen zarardan sorumlu olmayıp, sadece elinde kalanın denkleştirme anındaki değeri oranında denkleştirmeye yükümlü olur (Turan Başara, 2012, s. 242).

İade yükümlülüğü tam olan kötüniyetli denkleştirme borçlusu, kazandırmaya konu şeyin aynen geri vermenin mümkün olmaması halinde kazandırmanın denkleştirme anındaki değerini para olarak geri vermekle yükümlüdür (Çabri, 2020, s. 449).

⁴¹ İyiniyetli zenginleşenin iade borcu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, 2019, s. 660 vd.; Eren, 2019, s. 1002 vd.; Tekinay & Akman & Burcuoğlu & Altop, 1993, s. 750 vd.

⁴² “İlk değer her hangi bir sebeple geri verilmesinin mümkün olmaması, bunun davalının malvarlığından çıkmış olması halinde geri verilecek zenginleşmenin hesaplanmasında bu değer yerine ikame bir değer geçmiş ise bu değer göz önünde tutulur.” bkz. Eren, 2019, s. 1005.

⁴³ Sebepsiz zenginleşenin elde ettiği gelir ve yararların iadesi bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, 2019, s. 999-1000, 1005-1006; Tekinay & Akman & Burcuoğlu & Altop, 1993, s. 749 vd.

⁴⁴ Kötü niyetli zenginleşenin iade borcu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, 2019, s. 997; Tekinay & Akman & Burcuoğlu & Altop, 1993, s. 752 vd.

Denkleştirme konusu mala yapılan masraflar yönünden de yine sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır. TBK m. 80'e göre giderler; zorunlu, yararlı ve lüks giderler olmak üzere üçe ayrılmıştır. İyiniyetli sebepsiz zenginleşen, iktisap ettiği şeye yaptığı zorunlu ve yararlı giderlerin karşılanmasını isteyebilirken kötü niyetli sebepsiz zenginleşen ise, yaptığı zorunlu ve yararlı giderlerden sadece iade anında halen mevcut bulunan değer artışının ödenmesini isteyebilir (Eren, 2019, s. 1010; Turan Başara, 2012, s. 242; Çabri, 2020, s. 450; Tekinay & Akman & Burcuoğlu & Altop, 1993, s. 754). Lüks giderleri ise, gerek iyiniyetli gerek kötü niyetli denkleştirme borçlusu talep edemez. Bunların eşyaya zarar verilmeden sökülüp alınması mümkündür. Bu duruma denkleştirme alacaklısı sökülme istenen lüks masrafların bedelini ödeyeceğini bildirerek mani olabilir (Çabri, 2020, s. 450).

Denkleştirmeye konu kazandırmalarda yarar ve zarar ile gelir ve giderlerin durumu için sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınırken elde edilen gelirler ile yapılan masrafların hangi sürede istenebileceği hususunda kanunda açıklık yoktur. Kanunda denkleştirme konusunda dahi bir zamanaşımı belirlemesi olmadığından, bu talepler için de Türk Borçlar Hukuku'nun sebepsiz zenginleşme için düzenlediği zamanaşımı hükümlerine riayet etmek uygun görülmemiş; zamanaşımı ile sınırlanmaması, paylaşma bitene kadar talep edilebilmesi kabul edilmiştir (Güleş, 2018, s. 424).

D. ZAMANAŞIMI

Mirasın açılmasıyla başlayan denkleştirmeye ilişkin borç ilişkisi, hükümlerini de mirasın paylaşılmasına geçilmesiyle doğurur. Dolayısıyla paylaşım safhasına geçmeden denkleştirme talebinde bulunulamayacağı gibi paylaşım kesinleştikten sonra da kural olarak denkleştirme talep edilemez (Oğuzman, 1995, s. 328; İşgüzar & Demir & Yılmaz, 2019, s. 128; Antalya & Sağlam, 2019, s. 538; Çabri, 2020, s. 419; İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 592; Tekdoğan, 2021, s. 140; Aydemir & Ruhi & Güleç Uçakhan & Bahadır & Dinç & Günay & Germeç & Narçin & Şeref Süer & Kılıçoğlu Yılmaz, 2019, s. 116). Kanun denkleştirme talebinin hangi şekil ve süre içinde ileri sürülmesi gerektiği hususunda herhangi bir hüküm koymamıştır; mirasın paylaşılması ne kadar sürerse sürsün paylaşım tamamlanmadığı müddetçe mirasta denkleştirme hakkı zamanaşımına uğramaz (Avcı, 2014, s. 138; Dural & Öz, 2020, s. 343; Çabri, 2020, s. 420; Serozan & Engin, 2019, s. 587; İnan & Ertaş & Albaş, 2019, s. 597).

Denkleştirme mirasın paylaşılmasının ayrılmaz bir parçasıdır⁴⁵; ancak öğretide ve uygulamada denkleştirme talebinin mirasın paylaşılmasından sonra da ileri sürülebileceği kabul edilmiştir (Çabri, 2020, s. 420-421; Bayramoğlu, 2013, s. 118). Bazı yazarlara göre (Turan Başara, 2012, s. 221-222; Kendir, 2019, s. 124-125); mirasın paylaşılması tamamlandıktan sonra denkleştirmeye tabi bir kazandırma ortaya çıkmışsa, denkleştirme alacaklısı mirasçının söz konusu kazandırmayı bilmediği ve

⁴⁵ Bir görüşe göre, mirasta iade talebi sadece mirasın taksimi sırasında ileri sürülebileceğinden, mirasın taksiminden önce bir tespit davası açılmasına dahi imkan yoktur. Bkz. İmre & Erman, 2021, s. 529.

kendisinden bilmesi de beklenmediği bir durumda paylaşma gerçekleşmişse; bu hususun irade sakatlığı (hata veya hile) oluşturduğu gerekçesiyle paylaşma sözleşmesinin iptali sağlanıp⁴⁶ tekrar paylaşma aşamasına döneceği için denkleştirme talebinde bulunulabilir. Tüm mirasçılar için getirilmiş genel bir yükümlülük olan TMK m. 646/III gereğince mirasçılarının mirasbırakanın sağlığında kendilerine yaptığı tasarruflar hususunda birbirlerine bilgi vermeleri gerekmektedir (Kendir, 2019, s. 125; Güleş, 2018 s. 415).

Bizim de görüşlerine katıldığımız bir diğer yazar (Çabri, 2020, s. 422), miras paylaşılrsa bile kazandırmanın sonradan öğrenildiği durumlarda denkleştirme talebinin ileri sürülebileceğini ve bu talebin on yıllık zamanaşımına tabi olduğunu savunmuştur. On yıllık süre; elden paylaşmada paylaşmanın yapıldığı andan, yazılı paylaşma sözleşmesi yapılması halinde sözleşmeden doğan borçların tamamının ifa edildiği andan, mirasın dava yoluyla paylaşıldığı hallerde ise kararın kesinleşmesi anından itibaren başlar.

Bazı yazarların görüşü (Antalya & Sağlam, 2019, s. 548; Tekdoğan, 2021, s. 140; Aydemir & Ruhi & Güleş Uçakhan & Bahadır & Dinç & Günay & Germeç & Narçin & Şeref Süer & Kılıçoğlu Yılmaz, 2019, s. 490; Günay, 2015, s. 116) ve Yargıtay'ın uygulaması ise denkleştirme alacağının bilinip bilinmemesine bakmaksızın denkleştirme talebinin mirasın paylaşımından itibaren on yıllık zamanaşımına tabi olduğu şeklindedir⁴⁷.

E. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Denkleştirme davaları bakımından görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin özel bir düzenleme mevcut değildir. Dolayısıyla bu davalar için görevli ve yetkili mahkemeler hususunda genel hükümler geçerlidir.

⁴⁶Aksi görüş: “Mirasçının denkleştirmeye tabi kazandırmayı bilmediği veya bilmesi gerekmediği durumlarda bu durum bir irade sakatlığı olarak ele alınıp paylaşma iptal edilmemelidir. Bu halde denkleştirmeye konu mala özgü bir denkleştirme davası açılmalıdır. Bu gibi durumlarda paylaşımın iptali veya miras sebebiyle istihkak davası açılabilir... Denkleştirme davaları bakımından Yargıtay'ın kabul ettiği on yıllık zamanaşımı süresi kabul edilirse esasen paylaşımın iptaline gerek kalmadan denkleştirme davası açılabilir. Zaten on yıllık sürenin geçmesinden sonra artık irade sakatlığı hallerine dayanarak paylaşımın iptali istenemez.” Bkz. Bayramoğlu, 2013, s. 119.

⁴⁷ Yargıtay HGK, T. 14.4.1973, E. 1971/2-67, K. 1973/310 www.legalbank.net (01.04.2021); “*Dava mahiyeti itibarıyla Medeni Yasanın 603. maddesine uygun mirasta iade davasıdır. Bu tür davada sükutu hak söz konusu olmayıp zamanaşımı söz konusudur. Zamanaşımı ise Medeni Kanununun 5. maddesi yollaması ile Borçlar Kanununun 125. maddesi gereğince taksimden itibaren taksim sözleşmesi yapılmış ise taksim sözleşmesinin yapıldığı tarihten itibaren 10 yıldır.*” Bkz. Y. 2. H.D, E.1996/13872, K.1997/567, T. 17.01.1997, www.legalbank.net (01.04.2021); “*Dava, mahkemece de kabul edildiği üzere denkleştirmeye ilişkindir. (TMK md. 669-675) Mirasta iade davasının açılabilmesi için terekenin paylaşılmış olması mecburiyeti bulunmamaktadır. Paylaşmadan önce, paylaşma sırasında veya paylaşmadan sonra mirasta iade davası açılabilir. Mirasta denkleştirme istemi mirasın paylaşılması tamamlanana kadar gerçekleştirilebilir. Başka bir anlatımla mirasta denkleştirme istemi miras paylaşılmadığı sürece zamanaşımına uğramaz. Mirasın taksimi halinde ise taksimin yapılmasından itibaren on yıllık zamanaşımı süresi içinde mirasta denkleştirmenin istenmesi gerekir.*” Bkz. Y. 2. HD, E. 2013/25017, K. 2014/573, T. 16.01.2014, www.legalbank.net (07.04.2021).

HMK 2/1’de düzenlenen, “*Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir.*” genel hükmü gereğince dava konusu denkleştirmeye konu kazandırma, malvarlığı ile ilgili olduğundan denkleştirme davasında görevli yargı yeri asliye hukuk mahkemesidir (Tekdoğan, 2021, s. 140; Günay, 2015, s. 96; Aydemir & Ruhi & Güleç Uçakhan & Bahadır & Dinç & Günay & Germeç & Narçin & Şeref Süer & Kılıçoğlu Yılmaz, 2019, s. 486).

Ancak denkleştirme yükümlülüğünün ifasına yönelik davanın paylaşırma davası ile olan sıkı bağılılığı dikkate alındığında, olması gereken hukuk bakımından ve usul ekonomisi açısından HMK’nın 4/1, b maddesinde paylaşırma davaları için öngörülen görev kuralı denkleştirme davalarında da uygulanmalıdır. Paylaşırma prosedürü içinde açılacak denkleştirme davalarının sulh mahkemesinde görülmesi daha isabetlidir. Çünkü paylaşırma aşamasında söz konusu olan denkleştirme dâvasının paylaşırma dâvası ile olan ilgisi, bu dâvanın, paylaşırma dâvasını çözüme bağlayan sulh mahkemesinde açılmasını usul ekonomisi bakımından da gerekli kılmaktadır (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 485-486; Çabri, 2020, s. 423; Turan Başara, 2012, s. 222). Buna karşılık paylaşırmadan önce açılan tespit davası niteliğindeki denkleştirme davası için genel hükümlere tabi olunmalıdır (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 486).

Denkleştirme davalarında yetkili mahkeme, mirasın paylaşırılması davaları için öngörülen yetki kuralı esas alınarak belirlenir. TMK m. 576/II hükmünden hareketle ister tespit ister eda davası niteliğinde olsun, denkleştirme davalarında mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. “Mirastan Doğan Dâvalarda Yetki” kenar başlığında kaleme alınan HMK m. 11’ den yararlanılarak da aynı sonuca ulaşılmaktadır. Denkleştirme davaları, anılan hükümde yer alan paylaşırma dâvaları içinde değerlendirilerek yetkili mahkemenin mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesi olduğu kuralına tâbidir (Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s. 485; Tekdoğan, 2021, s. 140; Günay, 2015, s. 96; Aydemir & Ruhi & Güleç Uçakhan & Bahadır & Dinç & Günay & Germeç & Narçin & Şeref Süer & Kılıçoğlu Yılmaz, 2019, s. 486; Turan Başara, 2012, s. 222-223; Çabri, 2020, s. 423).

SONUÇ

Miras hukukunun ilgi alanı, bir kimsenin ölümünden sonra geride bıraktığı, değişkenliğini kaybetmiş malvarlığı ve kişinin ölümünden sonra hüküm ifade etmek üzere yaptığı tasarruflardır. Kural olarak sağlararası işlemler miras hukukunun incelemesi dışındadır. Ancak denkleştirme kurumu bu kuralın istisnalarından birini oluşturmaktadır. Türk Miras Hukuku’nda, aile hukukunun öncelikli tutulması ve yasal mirasçılığın korunması gibi çeşitli saiklerle kanun koyucu mirasbırakanın sağlararası işlemlerine de müdahalede bulunmaktadır.

Mirasta denkleştirmenin yasal mirasçılığı korumayı amaçlayan, onlar arasında eşitliğin tesisine hizmet eden, hatta yasal mirasçılığı tamamlayıcı nitelikte bir kurum olduğu söylenebilir. Denkleştirmede mirasçı, eşitliğin sağlanması amacıyla aldığı değerleri terekeye iade etmektedir. Dolayısıyla

denkleştirme net terekenin yeniden belirlenip payların eşitlenmesi işlemidir. TMK m. 669 ve devamı maddelerde hüküm altına alınan denkleştirmeye konu olabilecek kazandırmalar yalnızca sağlararası kazandırmalar olup, ölüme bağlı tasarruflarla denkleştirme ilgilenmez. Bu kazandırma mirasbırakanın malvarlığından ölümü anında yasal mirasçılık sıfatına haiz olan mirasçısına miras payına mahsuben yapılmış olmalıdır.

Bir kazandırmanın miras payına mahsuben yapılıp yapılmadığının belirlenmesi denkleştirme için en önemli hususlardandır. Mirasta denkleştirme hükümleri emredici olmayıp tamamlayıcı nitelikte olması sebebiyle bunun için öncelikle mirasbırakanın bu yöndeki iradesine bakılır. Kazandırmanın denkleştirmeye tabi olup olmayacağı konusunda mirasbırakanın bir iradesi tespit edilememişse, TMK m. 669'da düzenlenmiş olan karineler çerçevesinde denkleştirme gerçekleşir. Buna göre çeyiz, kuruluş sermayesi, bir malvarlığının devri, borçtan kurtarma yahut benzerleri gibi karşılıksız kazandırmalar almış olan altsoy, kanun gereği denkleştirme ile yükümlüdür. TMK m. 669/II'deki altsoy mirasçılar için geçerli olan karinenin aksine; altsoy dışındaki mirasçılar kural olarak denkleştirme yükümlüsü değildir, mirasbırakanın iradesiyle denkleştirme borçlusu olabilirler.

Denkleştirme borçlusu ya da alacaklısı olarak bir taraf sıfatı kazanabilmek için mirasbırakanın yasal mirasçısı olmak gereklidir. Mirasbırakanın ölümü anında mirasçılık sıfatını taşımayan kimseler kural olarak denkleştirmede taraf olamazlar. TMK m. 670'de ise denkleştirme ile yükümlü mirasçının mirasçılık sıfatını kaybetmesi halinde onun yerine geçen mirasçıların miras paylarında meydana gelen artış oranında denkleştirmeden sorumluluğu düzenlenmiştir.

Denkleştirme davası kanunda özel olarak düzenlenmemiştir. Bağımsız bir dava olarak açılabileceği gibi denkleştirme talebi paylaşma davası içinde de ileri sürülebilir. Mirasın paylaşılması aşamasında denkleştirme hakkı her zaman talep edilebilir, paylaşma tamamlanmadığı sürece zamanaşımına uğramaz. Denkleştirme talebinin mirasın paylaşılmasından sonra da ileri sürülüp sürülemeyeceği öğretide tartışılmıştır. Yargıtay ise denkleştirme talebinin mirasın paylaşımından itibaren on yıllık zamanaşımına tabi olduğunu kabul etmektedir.

Denkleştirmenin koşulları mevcut ise denkleştirmeye konu kazandırma terekeye iade edilirken değerinin hesaplanması önem arz eder. Bu konuda TMK m. 673'ün açık düzenlemesi devreye girer ve denkleştirme anındaki değer esas alınır. Yarar-zarar ile gelir-gider hesabında ise sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır.

Denkleştirme davasında görevli ve yetkili mahkeme, son yerleşim yerindeki asliye hukuk mahkemesidir. Denkleştirmenin mirasın paylaşılması ile olan sıkı bağı göz önüne alındığında paylaşma davasında ileri sürülebilen denkleştirme talebinde sulh hukuk mahkemesinin görevli olması gerekir.

KAYNAKÇA

- Antalya, O. G. & Sağlam, İ., (2019). *Marmara Hukuk Yorumu- Miras Hukuku Cilt: III* (Genişletilmiş 4. Baskı). Ankara.
- Ayan, M., (2016). *Miras Hukuku* (Gözden Geçirilmiş 9. Bası). Ankara.
- Aydemir, E. & Ruhi, A. & Güleçuçakhan, S. & Bahadır, Ç. & Dinç, M. & Günay, E. & Germeç, M. E. & Narçin, Z. & Şeref Süer, G. & Kılıçoğlu Yılmaz, K., (2019). *Hukuk Davaları- Cilt II* (2. Bası). Ankara.
- Aykonu, M. S., (1973). Mirasta İade ve İlgili Yargıtay Kararları Üzerine Bir İnceleme. *Adalet Dergisi*, S. 9, (698-705).
- Avcı, M. Ö., (2014). *Mirasın Mahkeme Kararıyla Paylaşılması*. İstanbul.
- Bayramoğlu, N. Ş., (2013). *Türk Miras Hukukunda Denkleştirme*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Börekçi, M. K., (2020). *Mirasta Denkleştirme*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Çabri, S., (2018). *Miras Hukuku Şerhi (TMK m. 495-574) Cilt-I*. İstanbul.
- Çabri, S., (2020). *Miras Hukuku Şerhi (TMK m. 640-682) Cilt-III*. İstanbul.
- Çakır, A. C., (2018). *Sağ Kalan Eşin Mirasçılığı*. İstanbul.
- Demir, R., (2020). 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunumuza Göre Açılan Tenkis Davası İle Mirasçıların Açabileceği Diğer Davaların Karşılaştırılması. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı 1, (341-364).
- Dural, M. & Öz, T., (2020). *Miras Hukuku* (15. Bası). İstanbul.
- Eren, F. & Yücer Aktürk, İ., (2019). *Türk Miras Hukuku*. Ankara.
- Eren, F., (2019). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (24. Baskı). Ankara.
- Güleş, B., (2018). Türk Miras Hukukunda Denkleştirme. *TBBD*, S.134, (355-430).
- Günay, E., (2015). *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası İle Miras Sebebiyle İstihkak Davası*. Ankara.
- Günay, E., (2019). *Soru ve Cevaplarla Miras El Kitabı* (Güncellenmiş 2. Baskı). Ankara.
- Hatemi, H., 2021. *Miras Hukuku* (9. Baskı). İstanbul.
- İmre, Z. & Erman, H., (2021). *Miras Hukuku* (15. Basım). İstanbul.
- İnal, E., (2007). Denkleştirme ve Tenkis Davalarında Parası Mirasbırakan Tarafından Ödenerek Mirasçılardan Biri Adına Alınan Taşınmazların Durumu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 65, Sayı 2, (275-298).

- İnan, A. N. & Ertaş, Ş. & Albaş, H., (2019). *Miras Hukuku* (10. Bası). Ankara.
- İşgüzar, H. & Demir, M. & Yılmaz S., (2019). *Miras Hukuku*. Ankara.
- Kendir, M., (2019). *Mirasta Denkleştirme*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Keskin, D. & Demircioğlu, R., (2018). *Medeni Hukuk-II (Eşya Hukuku-Miras Hukuku)* (1. Bası). Ankara.
- Kılıçoğlu, A. M., (2015). *Miras Hukuku* (6. Bası). Ankara.
- Kılıçoğlu, A. M., (2019). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (23. Bası). Ankara.
- Kocayusufpaşaoğlu, N., (1960). *Mirasta İade Mefhumu ve Murisin İadeye Tabi Kazandırmaları*. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul. (*Mirasta İade...*)
- Kocayusufpaşaoğlu, N., (1987). *Miras Hukuku* (3. Bası). İstanbul.
- Nar, A., (2016). *Türk Miras Hukukunda Tenkis*. İstanbul.
- Polater, S., (2018). İntifa Hakkının Denkleştirilmesi Ve Tenkisi. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, (138-166).
- Serozan, R. & Engin, B. İ., (2019). *Miras Hukuku* (6. Bası). Ankara.
- Şener, E., (1975). Miras Hukukunda İadenin Yeri ve Önemi. *Yargıtay Dergisi*, C. 2, S. 1, (11-38).
- Oğuzman, K., (1995). *Miras Hukuku* (Gözden Geçirilmiş 6. Bası). İstanbul.
- Öztan, B., (2016). *Miras Hukuku (Tablolar ve Örneklerle)* (7. Bası). Ankara.
- Tekdoğan, A., (2021). *Mirasta Denkleştirme ve Tenkis Davaları (Dava ve Cevap Dilekçesi Örnekleri Ekli)* (Güncellenmiş 4. Bası). Ankara.
- Tekinay & Akman & Burcuoğlu & Altop, (1993). *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı). İstanbul.
- Turan Başara, G., (2012). *Miras Hukukunda Denkleştirme*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

İnternet Kaynakları:

www.legalbank.net

www.lexpera.com